aylık
kültür sanat
dergisi
nisan 1994
sayı: 1
20 000 TL

hergele

Metin İlkin:
Reçel

Hasan Gölbaş:
Yüreklerde Yeşeren Dil

Söyleşi:
Ruhan Mavruk-Şenel Gökçe

Hakan Sannav:
Sanatçı Tipolojisi, Üretim Sorunu ve Estetik

F.Tuğrul Okay:
Sait Faik ya da Sevgi Taşması Gözlerindeki Hüzün

Patronu yok,
holdingi yok,
şefi yok,
tarikatı yok!
İlkesi var,
haysiyeti var,
meslek ahlakı var!
Sırtında yumurta
küfesi yok;
sorumluluk
duygusu var!
Kimseye diyeti yok,
özgürlüğü var!
Sahibinin sesi değil,
kendi sesi...

Haftalık Gazete

EXPRESS

Sahibinin sesi değil, kendi sesi

Basında Devrim Var!

HER CUMARTESİ BAYİLERDE

Hergele 'den

Sevgi Dilekçesi .....6 sayfa
Söyleşi: Simurg lar.....7.sayfa
Sanatçı Tipolojisi.
Üretim Sorunu ve Estetik.....11.sayfa
Söyleşi: Umudun Şairleri.....14 sayfa
Öykü: Reçel 16.sayfa
Şiir ve Şairin İşlevi.....17.sayfa
Yüreklerde Yeşeren Dil.....18 sayfa
Özgürlük Nereden Başlar?.....20.sayfa
Sait Faik ya da Sevgi Taşması
Gözlerindeki Hüzün.....23 sayfa

Hergele

Yıl:1 Sayı:1 Nisan 1994

Aylık Kültür -Sanat Dergisi

Dergiyi çıkarmamız sürecinde, yardımlarını bizlerden esirgemeyen EXPRESS Gazetesine ne diyebiliriz . TEŞEKKÜRLER...

Not: Yüz bulduk. Diğer sayılarda görüşmek üzere...

Den Yayınevi Adına Sahibi: Soner Göktan
Yazı İşleri Müdürü: A.Hakan Sannav
Yönetim Yeri: Tevfikbey Mah. Yeldeğirmeni Cad. Necatibey Pas.
No:27/3 Sefaköy/İSTANBUL
İletişim Adresi : Ereğli Mah. İskender Bostan Sk. Dilek Ap. A Blok D: 7 Şehremini / İSTANBUL
Abone Koşulları: Yıllık 200.000 TL
6 Aylık 100.000 TL.
(Abone Bedelini A. Hakan Sannav Adına 5889 928 779 241 Nolu Yapı Kredi Bankası Hesabına Yatırmanız Gerekmektedir.)
Ardahan Temsilcisi:
U. Devrim Onay
Kars Temsilcisi:
Ekrem Kaya
Ağrı Temsilcisi:
Turan Yıldıray
Antalya Temsilcisi:
Gerçek Taşlıoğlu
Ankara Temsilcisi:
Davut Aksu
Giresun Temsilcisi:
Durcan Yaşacan
Eskişehir Temsilcisi:
Akın Eken
Bu Sayıda Emeği Geçenler: A.Hakan Sannav-Özgür Sevgi Göktaş-Mebruke Bayram-M.Öztürk Elibol-Zerrinışık-Soner Göktan-Hikmet Aygün-Hasan Gölbaş-Senem Demir-Mikail Gökçe
Basım: YÖN Matbaası

ÇIKARKEN

Bu derginin hazırlıkları sürerken, bir yandan da çıkış yazısını nasıl oluşturabileceğimizi tartışıyorduk. Bu derginin çıkış bildirgesi üç kez değişti. Ya da başka bir deyişle değişmek zorunda kaldı.

Yaşanan iletişimsizliğin giderilmesi yollarını aradığımız günlerde, bu derginin ilk taslağı da oluşmaya başlamıştı. Değil mi ki, olabildiğince çok insana ulaşmak istiyorduk ve değil mi ki, söyleyecek sözümüz vardı. Bunu başarmanın yollarını bizler oluşturmalı ve kendimizi ifade etmeliydik.

Doğruyu söylemek gerekirse, önceleri- yani derginin tasarı aşamasında- bizlere çok kolay geldi herşey. Fakat süreç içerisinde gördük ki, kazın ayağı hiç de öyle değilmiş. Tasarımızı insanlara götürdüğümüzde beklemediğimiz bir tepkiyle karşılaştık. Onlara göre gereğinden çok dergi vardı ve bizler ortalığı biraz daha sıkıştırmaktan öte birşey yapmayacaktık. Bu arada kültür ve sanatın beşiği(!) üniversitelerdeki arkadaşlarımızın büyük bir çoğunluğu "Derginin niteliğini görmem gerekiyor", "kimlerin çıkardığı ya da hangi yapının dergiyi üstlendiği" türünden bir yığın gereksiz gerekçeyle olayı savsakladılar. Arkadaşlara, bu derginin herhangi bir yapının ya da insanın dergisi olmadığını, emeği ve devrimci demokrat değerleri savunduğumuzu anlatma çabalarımız, boşuna harcanan sözlere ve zamanlara dönüştü. Gençliğin ve dinamizmin temsilcisi olması gereken insanlar, tembellik felsefelerini sudan gerekçelerle örtbas etmeye çalışıyorlardı.

Bu arada yılların birikimiyle ve bir o kadar da yorgunluğuyla yoğrulmuş profesyonel insan, yazar ve şair dergiye bizden çok sahip çıktılar.Yazılarıyla ve yapıtlarıyla katkıda bulundular. Emek verdiler.

Şunun altını iyice çizmek istiyoruz. Bu derginin ne sahibi ve ne de sırtını dayadığı bir kurum var. Bizler kendimizi hiç bir zaman derginin sahibi ya da yöneticisi olarak görmedik. Olmak gibi bir kaygımız da yok. ***"Taşı delen suyun gücü değil, damlaların sürekliliğidir"*** dedik ve taşın üstüne düşen damlalardan biri olmaya karar verdik.

Derginin çıkış yazısı üç kez değişti, demiştik. İlkinde bilgisayarımızın ***(Biz ona kısaca MAC diyoruz)*** azizliğine uğradık. İkincisindeyse polisin.Ev sahibimizin yaptığı asılsız ihbar, derginin çıkışını da uzunca bir süre geciktirdi. Bu arada ev sorunumuz gündeme geldi ve bilgisayarı kullanabilecek bir ortam bulmanın zorluğunu yaşadık. Bu üçüncü yazının dizildiği yer, bir dostumuzun ekmek fırını. Karşımıza dikilen tüm engellerin bizleri biraz daha dirençli ve elbet inatçı yapması kaçınılmaz bir sonuçtu. ***(Bu tümümüz için yazıktır ki geçerli olmadı. Dayatan olumsuzlukların karşısında savrulup sinen, korkularını kaçarak hafifleten arkadaşlardan hiç değilse, bunu dürüstçe ifade etmelerini beklerdik. Ama bizler için bu da bir kazançtı. Ne de olsa yarı yolda değil, yolun başında bırakılmıştık.)***

Varolan dergilerde bizleri rahatsız eden en büyük eksikliklerden birisi de, estetik sorunuydu. Dergilerin biraz daha fazla maliyet ve emekle, daha iyi ve hatasız basılmasını beklemek çok fazla bir istem olmasa gerek. Ekonomik zorlukların karşısında yapılabilecek olanın en iyisini gerçekleştirmek ve okura daha iyiyi sunmak gibi bir iddiamız var. Ama bunun için de sizlerin katılımına gereksiniyoruz.

Okumayı sevmeyen, bu da yetmezmiş gibi nefret ettirilen bir ülkede yaşıyoruz. Ceplerimizdeki paraları birleştirerek almaya çabaladığımız ya da dostlardan edindiğimiz yayınları okumaya çabalayan, geleceği kurma iddiasını taşıyan bizler şunu da iyi kavramalıyız. Yaşanan süreç ne denli kısır ve geri olursa olsun, halkların son ve de tek umutlarıyız. Büyük düşlerimiz var ve bunları gerçeğe dönüştürme misyonunu taşıyoruz. Bu noktadan hareketle, varolan tüm gücümüzü elimizde olan kurumlara ve devrimci demokrat yapılara harcamalıyız. Yenilerini yaratmayı unutmadan. Oscar Wilde'nin dediği gibi: ***"Dünyayı değiştirmek iddiasını taşıyanlar, bu işe önce kendilerinden başlamalıdırlar"***

Estetik kavramına bir kez daha dönmek istiyoruz. Toplumsal gerçekçiliğin estetik anlayışını geliştirip, öteye taşımaya giden yol, burjuvazinin estetiğini de çok iyi kavramak ve bize yararlı olanı almaktan geçiyor.Yoksa burjuva aydınını ve onun sanat anlayışını yok saymak çok kolay. Bizce, onun alternatiflerini yaratmanın koşulu bu rjuva estetizmini çok iyi kavramak ve özümsemek. Marx, Diyalektiği bilimselleştirirken, Hegel'i çok iyi yakalamış ve onu aşmayı bu yolla gerçekleştirebilmişti. Birşeyin olumlaması, onu sağlam bir biçimde anlamaktan geçiyor.

İşte böyle bir sürecin ürünü bu dergi. Yılgınlıklara, teslimiyetlere inat varoldu. Ve bunu sizlerin katılımıyla sürdürüp, yaygınlaştıracak.

Bu arada derginin adından da söz etmemiz gerekiyor. Edebiyat Fakültesinin unutulmaz kantini "Hergele"nin o sıcak ve dostça ilişkilerle sarıp sarmaladığı kültürün etkisi gitmedi üstümüzden. Oysa bu dergiyi çıkaran insanların bir çoğu farklı okul ve mesleklerden gelme. Kimimiz öğrenciyiz, kimimiz sanatçı, kimimiz işçi. Yine de "Hergele" kavramı bizler için aynı şeyi ifade ediyor: Sevgiyi ve kültürü. "Hergele" adını almamızın bir nedeni bu. Diğeriyse, gücümüzün yettiğince hergelelik yapmak istememiz.

İşte bu uzun ve oldukça sıkıntılı geçen bir dönemin ardından nihayet çıkıyoruz. Bu dönem süresince Sevgi arkadaş ajandasına notlar alıp durdu. Biraz da bu süreci onun kaleminden aktarmak istiyoruz:

Sevgi'nin Notlarından:

"...Bana da bir sayfa verildi. Eee, yayın kadrosundayım, birşeyler yazmam gerekiyor.Günlerdir ne yazacağımı düşünüp, öbür güne erteliyor, zamanı gitgide sıkıştırıyorum. Derginin çıkışı yaklaştıkça gerekçe bulmakta da zorlanır oldum. Ama ne insanlara bilgi verecek kadar yetkinim, ne de öneriler getirecek kadar cesur."

"Derginin telaşı bazen bizi birbirimize düşürüyor, bazen sevindirip biraraya getiriyor. Artık herşeyimiz Hergele... Literatürümüz bile değişti. İşimiz gücümüz slogan bulmak, planlar yapmak. Her zaman bu kadar güzel değil tabii. Hakan'ın bizi haklı ve kıyasıya eleştirileri, ikide bir "yayın kadrosundan çekilmek istiyorum"u, ve benim binbir dereden su getirerek yazımı ertelemem pek de hoş olmuyor. Üstüne üstlük ele güne karşı karşı "çıkacağız" demişiz. Bir de utanmadan söyleşi yapmışız. Ortalarda birşey yok."

"Hakan "dergide hiyerarşi olmayacak. Künyeye yalnızca(zorunluluktan dolayı) Yazı İşleri Müdürünün adı yazılacak" dese de, sinsice kağıtlara imza denemelir yaparak editörlüğe hazırlanıyor. Başından beri istediğim bu kariyer gitti. Hakan üzülmememi, beni büdütör yaptığını söylüyor."

Sanırız, ilk sayı için bu denli gevezelik yeterli. Sözü biraz uzattığımızın farkındayız. Ama ne koşullarla yayın hayatımıza başladığımızı ve yaşadığımız zorlukları sizlere anlatmadan yapamazdık. Gelecek ay daha dolu, daha diri bir dergide buluşmak istiyoruz.

Dostlukla ve sevgiyle.

Hergele

İÇ ÇÖKÜNTÜSÜ

Jan Dark gibi yanıyorum
Artık susacağım.
Beni anlayamayacaksınız.

Jozef Habib Grez

UYANIŞLAR

Gariptir insan uyanır bazı kez bir gece vakti
Biri çalar bir kapıyı derin uykudayken
Ve yarı uyanık yarı kendinde yarı gecenin
o garip kentinde
araba kapıları yankılanır gürültüyle sokak sokak

Yüzü yabancı bu gece ziyaretçisi kimdir
nedir arayıp sorduğu peşinde olduğu
Yiyecek ve barınacak yer isteyen bir yoksul mu
Bir hırsız mı bir kuş mu
Aynadaki görüntümüzün ta kendisi mi yoksa
Bir saydamlık uçurumundan çıkıp gelen
Ve içimize girmeye yeltenen

Bizim değiştirdiğimiz anahtarın
fark ettiğinde artık açmadığını
Vücutların esrarlı kapısının kilidini
Işığın söndürüldüğü o tedirgin anda
bizi terk ettiği anda bir iki saniye bile olsa

Ne olur şimdi
Nereye gider alıp başını? acı çeker mi?
Soyu sopu hayaletlerden mi yoksa?
düşlerden mi kaynağı?
acılardan mı doğmuş yoksa?

Çalma benim kapımı artık hiç ziyaretçi
Yer yok evimde de gönlümde de
Kendi eski görüntülerim için
Belki sen tanırdın beni
ama ben hiç bilmeyeceğim senin kendini
tanıyıp tanımadığını

Robert Desnos

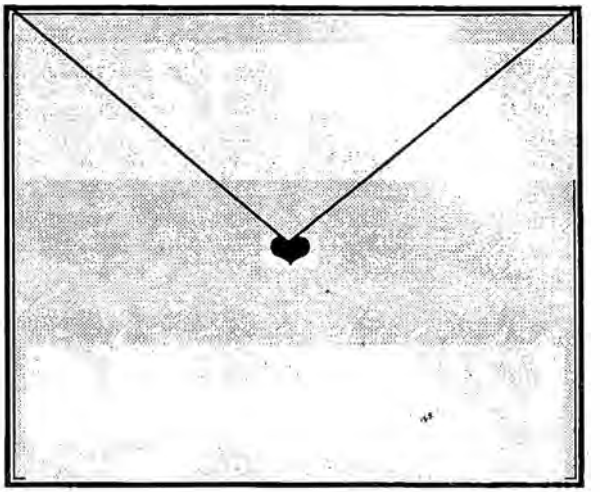

ÖZGÜR SEVGİ GÖKTAŞ

Temiz bir kağıda sevdiğim insanlara yazıp, zarfın üzerinde desenli pullarla ulaşmayalı ne kadar oldu bilmiyorum. Ama dönem dönem eksikliğini çekiyorum.

Nasıl bir başlıkla girip neler yazacağımı düşünmeyi, buluşmaya hazırlanır gibi kafamdakileri toparlamayı özlemişim, Ya da herhangi bir zamanda herhangi bir kağıt parçasına sevgi sözcüklerini...

Belki de yatılı okuldan kalma bir alışkanlık, mektup beklemek. Akşamları yemekhanede toplanırken, Elinde zarflarla bekleyen belletmen isimleri okuyarak çağırırdı mektup sahiplerini. Gururla yerinden ayrılan gider, sevinçle açardı zarfı.

Yılbaşıydı galiba, yüzlerce mektup geliyor,sahiplerine ulaşana kadar yemeklerimiz soğuyordu ama bana hiçbir şey yok. İlk çarşı iznimde siyah zemine kırmızı kalp resimli bir kart aldım. Hemen postanede yazdım kendime. O gün benim kartım yemekhanede okunmadı. İdareye çağrıldım. Okul idaresi akli dengemden şüphe etmişti.

Türkiyenin engin telekominikasyon sistemi mektuplaşanlar arasına nifak tohumları gibi girdi. Artık köylerde yaşlılar gençlere mektup yazdırıp sevgiyle gözlerinden öpmüyor. Anneler büyüyen çocuklarını mektubun arka sayfasına çizdikleri el resimleriyle anlatmıyor. Sevgililer ne kadar özlediklerini anlatmak için sigarayla mektupların uçlarını yakmıyor. Kaç kontur yazdı sıkıntısıyla kuru nasılsınlar...

Çok sevdiğim bir dosta ulaşmak istiyor. yanıbaşmdaki telefonla sesini duyabileceğimi biliyordum. Ama ne tıkanıklıklarımı anlatabilecek ne de mekanik sesler arasında özlemimi belirtebilecektim. Bomboş bir sayfa gönderdim adresine. Cevabıyla yazmaya başladım.

Mektup ayrıntıdır. Ayrıntıları kaçırmamalı.

SİMURG'lar : "Bizler daha yolun başındayız. Kaf Dağının ardına varmak için önümüzde uzun bir yol var."

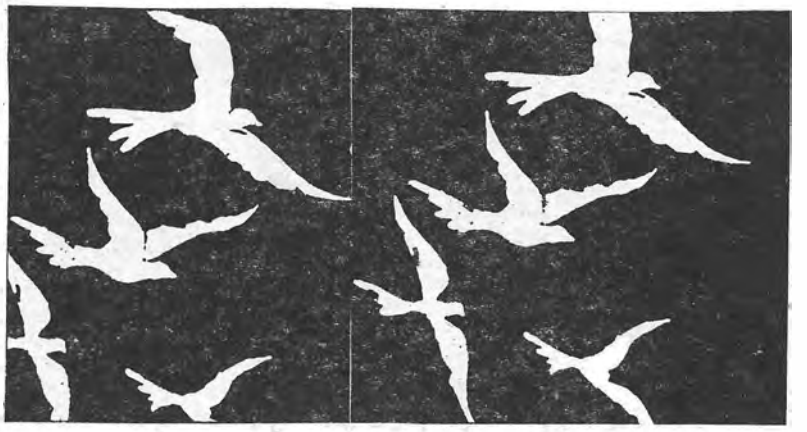

İ.Ü.Edebiyat Fakültesinde 18 genç insan varolan yoz kültür anlayışına "Tiyatro" ile yanıt veriyor.

"Biz hiç birimiz kesinlikle Donkişot değiliz. Çekilen acılar bardağı taşırdı. Halk ayaklandı. Bizler, elimizde silah, bileğimizde kuvvet, halkın başında bekliyoruz."

"Hayır! Madem işe başladınız, doğru devam ettirin. Eski dünyanın insanı ezmesine karşı yeni dünyaya şefkati getirin. Hapishaneleriniz sizden başka türlü düşüncelerle dolu."

"Gevezelik dinleyecek vaktim yok benim. Herşeyin en iyisi uğruna kıran kırana bir savaş yapılıyor. Düşmanı hiç acımadan ezmek gerekir. Aksi halde onlar bizi sağ bırakmayacakları gibi bütün umutlarımızı da yerle bir ederler. Güçsüz davranan belasını da bulur, mevlasını da. Asilzadeler ile halk yanyana gelmez. Su ile ateş gibidir bu ikisi. Ya onlar, ya biz! Bitti o kadar!"

Bu sesler, Hergele'nin tarihe karışmış çok sesliliğinden kalan sessizliğini parçalamaya aday, onsekiz genç insanın sahnesiz,perdesiz,kulissiz ve teknik olanaksızlıklara karşın prova yaptıkları, Edebiyat Fakültesinin soğuk ve soluk üst katlarından kulaklara çalınıyor.

Bu genç ve güzel insanlar kendi olanaklarıyla sisteme alternatif sanat üretiyorlar. Sistemin insanlara dayattığı kültür ve sanat ortamına karşı ürettikleri karşı sanatla *"taşı delecek damlalardan biri"* olmak iddiasındalar.

Kültürel, sanatsal ve politik anlamda yaprağın kımıldamadığı okullarında alternatif sanat üretmek için *"tiyatroyla ilgilenen ve çalışmalarımıza katılmak isteyen arkadaşlar! bu gün saat ikide yemekhanenin önünde buluşalım."*duyurusuyla tiyatro grubu kurmak ve bunu gelenekselleştirmek için otuz kadar insanı bir araya getiriyorlar.Gelişen koşullar içerisinde grupta çözülmeler yılgınlıklar yaşa- nıyor. Kalanlar ise kendilerini" Simurg"lara benzetiyorlar. *"Gerçekten de şu aşamaya geldiğimizde, kalan onsekiz arkadaşımla, Simurglar olduğumuza karar verip bu adı aldık."* diyor Özgür.

Grubun çatısını daha önce amatör olarak tiyatro çalışmalarında bulunmuş üç insan oluşturuyor: Özgür, Eren ve Burak. *"Seçimin neden tiyatrodan yana kullanıldığı"* sorumuzu Özgür yanıtlıyor:

"Tiyatro diğer sanat dallarından daha öz-

gün. Bir yanıyla bireysel gözleminize dayanırken, öte yandan kitleselliği barındırıyor. Bireyin sesini, bedenini, düşüncelerini ve sonuç olarak kendisini tanıması için atacağı en somut adım, bizce tiyatro. Oynamak için, izleyiciden daha çok izleyici olmak gerekiyor. Çünkü, tiyatronun temel öğesi gözlem. Yaşlı birini oynarken, o insanın psikolojisini, sosyo-ekonomik konumunu iyi gözlemlemek ve bunu rol dahilinde içkinleştirmek zorundasınız."

Burak ekliyor: *"Eksiklikler duyan insanların ortak özlemi birşeyleri ortak üretememekti. Şiir, roman gibi birçok sanat dalı bireyselliğiyle eksik kalıyorken, tiyatro kitlesel üretim bağlamında bu eksikliğin gidericisi. Çünkü insanlar birbirlerini anlamak ve tanımak zorundalar."*

Grubun diğer üyelerinden Sırrı, *"olanaklarımız dahilinde sinema, müzik gibi çalışmaların üretilmesi olası değildi. Ancak tiyatroda özverilerle olanaksızlıkların aşılabileceğini düşündük ve kendimizi ifade edebilmenin, bir başka deyişle alternatif sanat üretebilmenin yolu olarak tiyatroyu seçtik."* diye bağlıyor Simurg'ların bakış açısını.

Görsel sanatların en yaygın biçimi olarak kabul edilen sinemanın, tiyatrodan ayrık düşünülemeyeceğini, sinemanın tiyatro temelinde yükseldiğini, tiyatronunu sinemayı besleyen ana damarlardan biri olduğunu savunuyorlar.

Tiyatronun da, yaşanan kirlilik içerisinde diğer sanatlar gibi sisteme entegre olduğu, sistemin kişiliksizleştirme politikasından etkilendiği kanısındalar. Sistemin, sanatı kendine uygun biçimde yeniden üretmesiyle, sanatın, nesnel anlamda birçok unsurunun gözardı—yeri geldiğinde hasır altı— edildiği, kısırlaştırıldığı ve bu güdük sanat anlayışı ile bireyleri de kendine uyumlu konuma getirmesi, depolitize etmesi grubu oldukça rahatsız ediyor. Bu rahatsızlıklar bir anlamda, bu insanların biraraya gelme nedeni. ***(İnsan ve kültür kirliliğinin oldukça yaygınlaştığı dünyada, böyle duyarlılıkların olması bizce sonuna dek desteklenmeli—Hergele'nin notu)*** Amaçları,görsel doyuruculuğun yanında, izleyiciye içinde bulunduğu sosyo-ekonomik, kültürel ortamın çelişkilerini, boşluklarını, ajitatif olmayan çok boyutlu bir sanat diliyle anlatabilmek. Bu sanat dilinin, politik zeminde biçimlenmesi kaydıyla...

Sistem birliktelikleri hazmedemiyor. Soyu tükenen dinazorlar gibiyiz. Biz genciz, biz daha iyi severiz, en iyi şiiri biz yazarız. Herşeyin en iyisini biz yaparız. Burada birlikte olmamızın ortak noktası romantizm. Dünyaya bakış tarzımız yere daha sağlam basıyor.

Kendileri gibi amatör tiyatroların, sistemin sanat anlayışına tepki oluşturup, alternatif sanat ürettiklerini savunuyorlar. "Boğaziçi Üniversitesi Oyuncuları", ODTÜ gibi okullarda verilen çabaları ve yapılan çalışmaları örnekliyorlar.

Sanatın, özellikle tiyatronun günlük dile ve iktidarın söylemlerine aykırı olduğunu savunuyor Simurg oyuncuları. *"Ancak 70'lerden sonra ortaya çıkan "ajitatif tiyatro" iktidarın söylemini reddederken, sanatsal açıdan güdük kaldı. Bizler de, kendi oluşturduğumuz alternatif söylemi halkın günlük yaşamına sokmak istiyoruz. Bizim de hedefimiz, kitleleri politize edebilmek. Ancak, bunu yaparken, sanatı salt ajitasyona indirgemek istemiyoruz."*

Sırrı, düşündüklerini şöyle örnekliyor: *"Oyun boyunca anlatmak istediklerinizi anlatamayıp, oyunun ortasında ya da sonunda pankart açıyorsanız, bu sizin sanatsal yetersizliğinizi gösterir."*

Simurg'lar tiyatroyu tanıyorlar ve bununla yetinmeyerek tahlillerini de getiriyorlar: *"Ajitatif tiyatro 89'dan sonra aşılmaya çalışıldı. Ama ne sanatta, ne de siyasal yapılanmalarda aşılamadı. Örneğin, şiirde Ataol Behramoğlu'nun 70'lerden sonra önceki gibi şiir üretemediğini, yine İsmet Özel'in yetkin şiirlerin ardından savrulduğunu görüyoruz. Bunlar yalnızca birkaç örnek.Bu anlamda durum, tiyatroda da çok farklı değil. Cevat Fehmi, Haldun Taner, Güngör Dilmen, Orhan Asena gibi birkaç tiyatro yazarı dışında oyun kaleme alan yazar yetişmedi. Hala yüzyılın başlarında yazılmış oyunları oynamak zorunda kalıyorsunuz. Ciddi anlamda oyunun olmadığı bir ortamda, anlamsız tiyatrolara büyük yardımlar yapılıyor. Yasemin Yalçın, Gazanfer Özcan devletten yüzlerce milyon yardım alıyorlar. Bu yardımların sistemin kendini sanat alanında yeniden üretimi ve sürekliliği için, insanların apolitikleştirilmesi için yapıldığını biliyoruz. Ama bunun dışında, kendilerini alternatif olarak koyan, AST, B.Ü.Oyuncuları, Genco Erkal gibi tiyatrocular bizim için anlamlı ve umut verici."*

"İnsanların kafalarına sorular sokup, kafalarında örülen duvarları yıkmaya başladığımız zaman başarıya ulaşacağız. Kendi sınıfsal karakterini taşıyan kitlenin beyninde, bilincinde kırılmalar yaratmayı amaçlıyoruz."

SSCB'nin dağılışıyla birlikte dünya genelinde gelişen sosyo-ekonomik, kültürel dalgalanmanın, yeni bir süreci başlattığını ve bireyler de dahil, toplumları atomize ettiği düşüncesindeler. Ayrıca sistemin de birliktelikleri hazmedemediği görüşündeler. Simurg'lar, herşeye karşın sisteme alternatif olmanın birliktelikten geçeceği görüşündeler. *"Biz"* diyorlar, *"Birlikteliğimizin ortak noktası romantizm. Dünyaya bakış tarzımız yere daha sağlam basıyor. Nesli tükenen dinazorlara benziyoruz... Biz genciz, biz daha iyi severiz, en iyi şiiri biz yazarız. Herşeyin en iyisini biz yaparız."* ***Epey iddialılar anlayacağınız, hocam.—***

Simurg Efsanesi

Eski bir İran söylencesinde gerçeğin ardına düşen kuşların öyküsü anlatılır. Kaf Dağının ardında yaşayan masal kuşu Simurg'dur aradıkları. Yıllar süren, binlerce kuşun katıldığı arayışın sonunda yalnızca "otuz" kuş ulaşabilir Kaf dağının ardına. Vardıkları yerde Simurg diye bir kuş yoktur. Simurg, sözcük anlamıyla "otuz kuş" demektir. Gerçekse, onu arayanların kendisidir.

Yine Hergele'nin notu)

Amatör tiyatroların ortak bir zeminde platform oluşturmalarına, Burak olumlu baktıklarını söylüyor. Onlara göre,*"amatörlüğün olanaksızlıkları dışında sisteme göbekten bağlı değiller. Ve alternatif kültür üretiyorlar. Maddi bağımlılıklarına karşın, düşünsel anlamda bağımsızlar."* Ama platform önerebilme hakkını kendilerinde görmediklerini; çünkü öneri getirmek için önce birşeyler üretmeleri gerektiğini getiriyorlar. Burak eklemeden edemiyor:*"Tiyatrocu arkadaşlar. Bizimle bağ kurun. Ya da size ulaşmamızı sağlayın. Bu birlikteliği ortak bir çabayla üretelim. Bu çağrı, "**Hergele**" aracılığıyla bizim imdat çığlığımız olsun."*

Sisteme bağlı kalmadan, üstelik sisteme karşın üreterek varolmak çok zor.Bir de tiyatronun ülkemizdeki teorisiz algılanışı işi daha bir açmaza sokuyor. Ama bunu başaran tiyatro grupları yok değil. Çıkış noktaları Stanislawski, Brecht, Peter Brook gibi tiyatro ustaları. Türkiye'de tiyatro alanındaki teorik yapıt eksikliği ortak sorunları. Çeviri yapılmadığından, ya da yapılan çevirinin çok kısıtlı olmasından yakınıyorlar.

Şu sıralar, Lunaçarski'nin "Donkişot"unu hazırlıyorlar. Erdemi, yaşam uğraşı olarak algılayan, çağımızın nice şövalyesinden biri, oyunun kahramanı. Çağının modern Donkişot'u. Yeryüzündeki varoluşuna "kötülük etme" sözüyle hacim kazandıran bir romantik. Dükün, Prens Mursob'un alaylarına ve kötülüklerine tüm iyi niyetiyle karşılık veriyor.

Geldiği konum, Donkişot'u insanı neden ve nasıl özgürlüğe kavuşturulacağı noktasında çıkmaza götürüyor. Dükü ve Prensi özgürlüğe kavuştururken, çıkış noktası ve insanlara iyilik etme dürtüsü, kahramanı büyük bir depresyona götürüyor. Halk, Prens komutasındaki karşı devrim ordusunun atları altında ezilirken, Donkişot odasındaki koltukta *"ne yaptım"* psikolojisiyle kendisini sorgular.

Özgür'e göre, *"Lunaçarski insanlara iyilik yapmanın yolunun, onları özgürlüklerine kavuşturmaktan geçtiğini"* söylüyor. Asıl amacın, bireyin diğer insanların özgürlükleri içinde yaşanması gerektiği anlatılırken, tarihsel ve toplumsal dinamiği kavramayan Donkişot'luktan kurtulmak gerektiği vurgulanıyor oyunda.

Simurg'lar şimdilerde oyunla birlikte şenliklere de hazırlanıyorlar. İlk hedefleri, ATÇ'ye katılmak. Ardından Gençlik Günleri. Ve sonrasında zorlu, olanaksızlıklarla bezenmiş bir alanda üretebilmenin doyumsuz keyfi.

Güçlerinin farkındalar. "Toplumsal muhalefet yükselmedikçe, tüm alternatif kurumsallaşmalar doğası gereği küçük kalmaya mahkum. Ama, herşeye karşın inatla varız."

Evet. Çevremize baktığımızda temiz kalabilen o kadar az şey var ki. Bu kirlenmişlik içinde bazı çiçeklerin açması gerekiyor. Özgür, Metin Altıok'un dizeleriyle tamamlıyor bunu:

"Temiz kalmış ne bulunur bir çöplükte

Aşk da kirlenir elbet insanla birlikte"

Bu inat, bu inanç insanda varoldukça, elbet başarmamak olası değil. Hele bir de,*"tiyatronun mikrobunu bir kez yutmuşsanız, vazgeçmeniz olanaksız. Tiyatro bundan böyle sizin yaşam biçiminiz oluyor."*

27 MART DÜNYA TİYATROLAR GÜNÜNÜ KUTLAMAKTAN YOKSUN BİR ÜLKENİN VATANDAŞI OLMAKTAN UTANÇ DUYMUYOR MUSUNUZ?

HERGELELER

"Güzel günler göreceğiz çocuklar,
güneşli günler
göre-
-ceğiz...
Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz..."

Nazım Hikmet

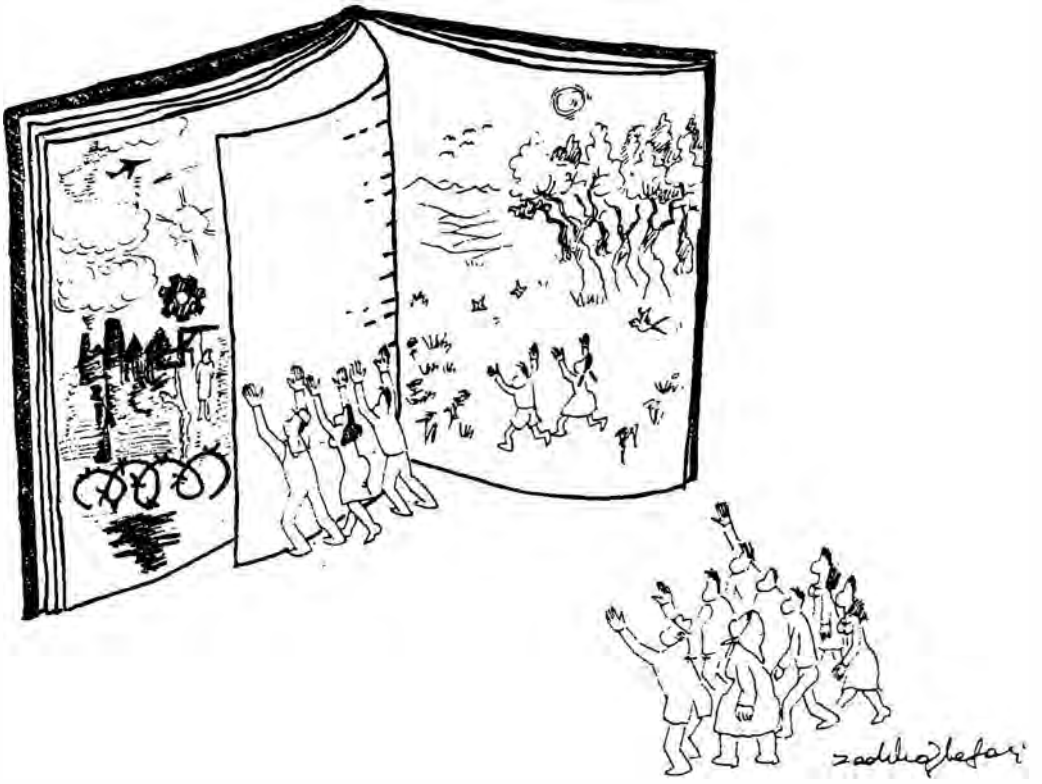

SANATÇI TİPOLOJİSİ ÜRETİM SORUNU VE ESTETİK

HAKAN SANNAV

İnsanlık tarihi boyunca varlığını sürdüren ve tarihsel gelişimle birlikte ilerleyip, bu gelişime hız katan itici bir güç olmuştur sanat. İlk çağlarda mağara duvarlarına çizilen hayvan ve insan resimleri, konularını güncel yaşamdan ve onun getirdiği sorunlardan alırlar. Yaşama ilişkin olan hiç bir şey yoktur ki, sanatta yerini almasın. Buradan şu yargıya varmamız da mümkün: İnsanı olumsuzlayacak ve geriye götürecek olanın sanat içinde yeri ve de gereği yoktur.

Sanat, bireyin ve toplumların yabancılaşmayı aşmak için yarattıkları ve yaşama geçirdikleri bir eylem biçimidir. Bir gereksinimden doğar ve biçimlenir, Bu anlamda sanatçı da ürünleriyle sistemin oluşturduğu yabancılaşmayı aşmak ve bunların kalıcılığını sağlamakla yükümlüdür. Çünkü sanatçı, yetenekleri ve yaratıcı dehasıyla toplumun diğer bireylerinden farklıdır. Toplumun gereksinimlerine en iyi yanıtı o bulacaktır. Sanat bilmenin aracı olduğuna göre, sınıfın silahı görevini üstlenecek ve sanatçı yaşadığı dünyanın yansımasını yapıtına geçirecektir.

Bu noktada sanatçının toplumsal kimliğini sorgulamak gerekiyor. Çünkü Sanatçı toplumsal evrime katkıda bulunurken, aynı zamanda bireydir de. Toplumun yaşadığı sorunların yanında, kendi iç dünyası ve ideolojisi, kendine ilişkin özlemleri, zaafları ve yalnışları vardır. Olumsuzluklar ve çelişkilerin yaratıcı güce etkimesi ancak sanatçının iç disipliniyle olasıdır. Bu disiplin kesinlikle dışardan dayatılan, zorlamayla getirilen bir disiplin olamaz. Sanatçı bunu bireyin toplumlara olan sorumluluğu biçiminde almak ve uygulamak zorundadır. Yapay bir zorlama sanatçının yaratıcılığını kısıtlamak olduğu kadar, primitiftir de. Toplumun diğer bireylerinden farklı olarak sanatçı, çağının gerçeklikterini estetik biçimiyle yaratmak ve sunmak zorunluluğunu hissetmelidir. Bir annenin doğum sancıları gibi sanatçı da aynı yoğun sancıları yaşayacak ve bu süreç ya doğumu ya da düşüğü getirecektir.

Kuşkusuz, sanatın ve sanatçının toplumla birebir ilişkisi o toplumun sosyalliğinden ayrı bir biçimde ele alınamaz. **"Bir sınıf çökmeye başlamışsa, onun sanatı çökmeye başlar. Toplumsal bir çökme, kültüründe çökmesine, doğuşuyla batışı bir olan modaların çıkmasına, yeni biçimler altında bireycilik ile mistikliğin görünmesine yol açar. Tüm bunlar, can çekişen sınıfın nevrozlarını, kaçış isteğini, gerçeklikten tiksintisini ortaya koyar."**(1) Günümüz dünyasında ve özelinde ülkemizde yerleştirilmeye çalışılan kültür modelini ele aldığımızda bu açılımın sayısız somut örnekleriyle karşılaşıyoruz. Sıradan olmayı bile becerremeyen, kısa sürede tükenip yok olan, ancak yerine yenisini üreten müzik türleri, realiteden ve doğallıktan uzak, yaşamdan kopuk tiplemelerle doldurulmuş zorlama edebiyat yapıtları ve çok kanallı TV'lerde sergilenen anlamsız, birbirinin kopyası olmaktan öte gidemeyen programlar bunun en bildik örnekleri. Bireyin öneminin ön plana çıkarılması, ilkel egoizmi ve ben-merkezciliği güdülerken, idealist politikalar yaşamın merkezine oturtuluyor. Böylece, sosyolojik anlamda birey olgusu yokedilirken, yerine "ben" kavramı oturtuluyor.

Elbet sanatçı bu çöküşe dur diyecek ve insana yararlı olanları, yapıtına geçirirken, oluşturduğu silahlarını toplumun önüne sürecek. Sanatçı toplumunun nabzını tutabildiği ölçüde kimliğini koruyacağını bilmek zorunda. Ancak bunu yapabilmesi için, yapay bir zorlamadan uzak olması kadar, sistemden de ayrık olması gerekiyor. Yaşama sokulan çarpık kültürün yaratıcısı ve geliştiricisi olduğu gibi, pazarlamacılığını da üstlenen sisteme göbekten bağlı bir konumdayken, onun alternatiflerini savunamazsınız. Bu çelişki sizi olduğu kadar, sanatçı dehanızı ve yeteneklerinizi de yok edecektir. Tam tersi konumda, sistemle varolan bağlar, sizi, insana aykın olan, dejenerasyona uğramış politikaları savunmaya itecektir ki, bu da hemen ardından tükenişi getirecektir. Neruda'nın **"Hayata Adem'den daha çıplak başladım, ama şiirimin namusunu korumak konusunda kararlıydım."** derken vurgulamak istediği de bu.Bir sabah uyandığınızda Kafka'nın "Dönüşüm"ündeki Gregor Samsa gibi kendinizi böcekleşmiş olarak bulmanız kaçınılmaz son. Doğru olanın karşısında yer alırken salt topluma değil, o toplumun bir bireyi olarak kendinize de ihanet ediyorsunuz çünkü.

Toplumsal muhalefetin yükseldiği ve çelişkilerin keskinleştiği dönemlerde, sanat en verimli çağını yaşıyor. Acı, sanatçının duyarlılığıyla bütünleştiği oranda çoğalıp dışavuruma dönüşüyor. Üretim, Sanatçının istemleri top-

SANA YARAŞAN

Sana yaraşan şiiri nerden bulmalı
Gülersin
Mum çiçeklerinin pembe kokusu yayılır
dünyaya
Günebakanlardan bilinir yerin
Ezan çiçekleri akşamı beklemez, açar
Güçsüzleşir kalemim

Sana yaraşan şiiri nerden bulmalı
Ağlarsın
Gözyaşların uğur taşı olur çocukların
göğsüne
Kötülük utanır kendinden
Anneyle baba barışırlar
Ben, sulugözlü ben
Bilemem neyapacağımı

Yürüsen şiirler kaçışır
Sanki incecik bileğinden dökülürler
Beyaz, ipek çorabın sardığı
İçimde aşkım akan mavi damarların geçtiği
İncecik bileğinden

Başka türlü mutlu olamam
Sana yaraşan şiiri nerden bulmalı

Turgay Fişekçi

lumunun istemleriyle, birebir denk düşmeye başladığı noktada yatıyor. Baskılar, sanatçının üretimini arttırıyorlar.

Ortaçağ feodalizminin aşılmasında burjuva sanatçılarının başı çekmeleri yalnızca bir rastlantı değil. Sanatın toplumla doğru orantılı olarak ilerleyeceğinin bir göstergesi. Burjuvazi, feodalizmi aşarken, sanatı da öteye taşıyor. Bununla yetinmeyip kendi sanatının estetik biçimini oluşturuyor. Sınıfsal gelişimini —bilimin de katkısıyla— sanat ile desteklerken ardarda yeni akımlar doğuruyor.

Ancak bu akımlar genel anlamda toplumun değil, bulundukları sınıfın gelişimine hizmet etmekle yükümlüler. Doğası gereği,her sınıf kendi sanatını üretecektir.

"Çelişkilerin keskinleşmesi, sanatı da üretken kılar" derken bunu biraz açmamız gerekiyor:

19.yüzyıl sınıfsal ayrışmaların netleştiği, çelişkilerin keskinleştiği bir dönem. Bunun en somut örneğini Çarlık Rusya'sı oluşturuyor. Ezilen, sömürülen bir toplumun anlatımını salt gerçeklikte bulacaklarını kavrayan sanatçılar, yapıtlarında insan olgusunu, olabildiğince kapsamlı ve ülkenin sosyal, ekonomik, coğrafik panoramasından soyut-lamadan ele alırlar. Sanatçının duyarlılığı ve sorumluluğu sanatın gelişimini sağlarken, halkın sorun yumağını da çözme arayışını getirir. Sanat verimli olduğu ölçüde, kendini de geliştirir, içinde barındığı toplumu da. Dostoyevski, Tolstoy, Çehov, Gorki, Gogol, Puşkin ve onlarcası tüm dehalarını yapıtlarına geçirirlerken, salt toplumu değil, birey olarak kendilerini de aşma çabası içindedirler.

Sanatın, uzlaşmaz tavrını gösteren bir yığın örnek vermek olası. Latin Amerika'da, Güney Afrika'da yaşanan acılar sanatı da üretken yapıyorlar.

Buraya kadar herşey olumlu. Ancak tam burada çok daha önemli bir sorun geliyor gündeme. Sanat, diğer olgulardan ayrımını estetik olmasıyla gerçekleştiriyor. Bir anlamda sanatçı toplumun aynası görevini yerine getirirken salt ayna görevi görmemeli. Ele aldığı konuya kendisinden birşeyler yüklemek zorunda. Bunu, ele alınan konunun toplumun bakış açısından uğraması gereken bir eleştiri olarak açımlıyor Brecht. Bu açıkça kişisel birşeyleri de barındırıyor içerisinde. Sanatçının birey olarak varolan bakış açısını, çözümlemelerini.

Yaşam her geçen gün yeniliklerle donanırken, eski biçimlerin sürdürülmesi mümkün değil. En azından yeni sorunlara eski biçimlerle çözümler üretilmesi olanaksız. Bu nedenle sanat, yeni, daha gelişkin arayışlara yönelmek zorunda. Elbet daha ileri estetik biçimlerine de. "Gerçekçiliği" kuru bir anlatımla sunmakla, yalın bir anlatımla sunmak arasındaki ayrım burada önem kazanıyor. Çünkü gerçekçilik olanı değil, olması gerekeni, özlemleneni de içinde barındırmak zorunda. Ütopyalar, idealler, sanat yapıtının temel taşları olmak durumundalar. **"Gerçekçi olmayan bir şair ölüdür. Ve yalnızca gerçekçi olan bir şair de ölüdür. Tümüyle mantıkdışı bir şairi anlayan bir tek kendisi ve sevgilisidir, bu çok acıdır. Baştan aşağı mantık olan bir şairi ahmaklar bile anlayacaktır, bu da korkunç acıdır."(2)** Burada anlatılan, kuşkusuz sanatçının anlaşılmazlığını ve gizemliliğini savunmak değil. Sanatçı yaşama ilişkin pratik çözümlerinin yanısıra geleceğe yönelik tasarılarını, politikalarını, özlemlerini de harmanlamalı yapıtlarında. Kendisini anlatma çabasını güderken nasıl bir gelişime zorlanıyorsa, toplumu da aynı biçimde yönlendirmeli. Anlaşılmaz olmak, anlamsızlığı savunmak değil, kompleks ve üst boyutta politikaların üretimi-kavratılması aşamasında, insanı "düşünmeye ve geliştirmeye zorlama" anlamını taşıyor.

Sanatçı realiteden yana tavır alırken, üretimini ideolojik zeminde gerçekleştirmezse, söylemleri yere basmayan, havada politikalar olarak kalıyor. İdeolijisiz üretim kitlelere ulaşamıyor, ulaşsa da görevini yerine getiremeden tarihin tozlu raflarına kaldırılıyor. 1789 Devrimi öncesi ve devrim sürecini izleyen dönemde burjuvazinin sanatçısı—ve elbet sanatı— savaşçı ve direngendi. Devrim bu direnişçi ruhun başarısıdır. Burjuva sınıfını savaşa motive eden sanat, iktidarın ele geçirilmesiyle bu sınıfın açlığını doyuran bir araç durumuna geldi. Ama savaşçı ruhunu da yitirdi. Silahlarını bu kez yeni hedefe işçi sınıfına yöneltti.

Sistemin üzerimize saldırttığı sanat, artık bir silah gücünde değil. Bunun önemli bir nedeni, yukarıda sözünü ettiğimiz savaşçı niteliğini yitirmesi olduğu kadar, onun karşısında varolan bizim sanatımızın da güçlü ve kitlelerden yana olması. Bu nedenle baskılar ve yıldırmaya yönelik politikalarla susturulmak isteniyor, sanatın korkutucu gücünden hala rahatsız olunuyor. Sanatçı bu baskı altında daha da direnişçi bir yapıya yöneldiği gibi, savrulup gidebiliyor da. Savrulup gidenlere söylenecek fazla şey yok. Bizi ilgilendiren direnenler. Bu anlamda direnen sanatçının yapıtlarını bir "çığlık" olarak algılıyorum. Baskıların ve çelişkilerin yoğunluğuyla katsayısı artan, giderek yükselen ama hiç bir biçimde içerisinde teslimiyeti, yakarıyı barındırmayan bir çığlık. Öfkeli ama gözü kara değil, bilinçli, saldıran ama ne istediğini bilen, yalnızca sistemi rahatsız eden bir çığlık bu. Asla kaba ajitasyona ve slogan biçimine başvurmadan, siyasal propagandanın basit bir aracı konumuna düşmeden, politik süreci kavrayan ve içselleştirerek geliştiren bir üst yapı kurumu sanat. Sanatçının ürettiği her yapıt—attığı her çığlık— insandan ve emek gücünden yana olmayanları kaygılandıracak. Bir anlamda, yapıtın üzerine düşeni yapıp yapmadığının bir göstergesi bu. Doğallık ve gerçeklik, estetize edildiği sürece anlam kazanıyor. Biçimlenmiş giydirilmiş her çığlık, tokat gibi çarpıyor bana. Sanıyorum ben, **"Dövülmüş acıların örsünde, gürültüsüz türkü söyleyenleri seviyorum."(3)**

Notlar:

(1) Sosyalist açıdan toplum, sanat ve eleştiri (J.Freville-G.Plehanov) Yön Yayınları

(2) Saf Şiir Yoktur(Derleme) Broy Yayınları

(3) Metin Demirtaş (Hançer ve Lirik) Onur Yayınları-"Türkü" şiirinden

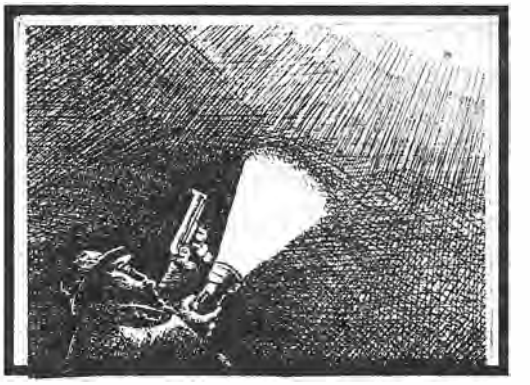

ÖLÜ KOKUYOR DENİZ

ben eskiden böyle değildim
saçlarım böyle değildi sakallarım
böyle değildi
alıp çıkarırlardı beni utangaçlığımdan
açlığın ne olduğunu bilmezdim
ben eskiden böyle değildim
hele ceplerim hiç böyle değildi

bir şiirim okunurken
mutlaka üç beş kişi ağlardı
hamallar ağlardı dilenciler ağlardı
öpüp dururlardı beni alnımdan
sevdanın ne olduğunu bilmezlerdi
onlara sevdanın ne olduğunu
öğretirdim
ekmek verirlerdi bana su verirlerdi
insanlığı anlatırdım onlara
onlara kardeşliği anlatırdım
bir şiirim okunurken
en çok kör rıza ile topal ayşe ağlardı

bir adam tütünsüz kalsa
karnı acıkmış olsa örneğin
cebimdeki bütün parayı çıkarır
sanki ona borcum varmış gibi
verirdim
yol paramı bile çok rahat verirdim
sonra rıhtımdan eve kadar yürürdüm

bir şişe içince sarhoş olmazdım
bugüne kadar hiç kötü şiir
yazmazdım
moda önlerine bir başıma gelmezdim
hangi kızı görsem bu kadar çabuk
sevmezdim
ben eskiden böyle değildim
hele orospuları hiç mi hiç sevmezdim

ben eskiden böyle değildim
insanlar bana kötü bakmazdı
saçlarım kısaydı kimse kötü
bakmazdı
sakalım yoktu kimse kötü bakmazdı
babamdan başka şair tanımazdım
işin kötüsü atilla ilhan'ı bile
tanımazdım

ben eskiden böyle değildim
şiir kitabım olsa mutlaka satılmazdı

Hüseyin Avni Dede

HOŞÇAKAL

Gelme
peronlar kalkıp koşar mı hiç
uzaklaşan trenlerin ardından...

köpürerek uzaklaşan sulara
siniyor sesim
bana bir hasret şarkısı
bestele,
bir göz çiz:
bilsin beynimin kıvrımlarını
ezbere
bir de tersinden okumayı dene
yüreğimi
bunları unutmam söz
atmam o billur düşün kırıklarını
öper parlatır asarım gecelere

duraksızım
patladı patlayacak yeni bir dünya
coğrafyasız bir serüven gibi
yanıyor damarlarımda

çıkar kuyudan rüzgarı
sal sevda alazlarını
bırak gemilerimi—gitsin—

bırak kapansın atlaslar
yalan kabeler, kara töre
çöz mağaraları eteklerimden
ÖZGÜR KIL BENİ

Ruhan Mavruk

BU KENT

gidiyorum işte
gülücüğü tutsak sabahla
bu sayfalar yazılmadı güncemde
kuş damlamış sokaklar
yeni sözcüklere götürür belki
nevruz kokuşlu dağlardan geçer yolum
suya sevdasını anlatır toprak

gidişlerin dönüşü çağıltılı olsun artık

Hasan Gölbaş

SÖYLEŞİ

Ruhan Mavruk - Şenel Gökçe

UMUDUN ŞAİRLERİ

93 TÜYAP Kitap Fuarı. Kitap imzalıyor şairler. Söyleşirlerken kendi aralarında, söz grup kurmaktan açılıyor. Şenel Gökçe ve Ruhan Mavruk orada karşılaşıyorlar. Orada doğuyor alternatif sevgi kültürü. Kirliliğe, çarpıtılmış, satılmış değerlere ve pasifize olmuş insana karşı. Farklı sesleri ve farklı biçim arayışları içerisinde olan ikili, kendilerini "aynı yöne akan iki ayrı ırmak" biçiminde tanımlıyorlar.

"Neden Şiir?" sorumuza ilk yanıt Ruhan'dan: *"Alabildiğine eskilere dönüp düşündüğümde, şiirin hep varolduğunu görüyorum. Uçurumlara sarkmayı sevdiğimden belki" diyor. "Şiirin büyüsünü yaratan güç ve gizem oralarda olduğundan. Durağan dengelere saldırıp, onları yıkmayı seviyorum. Benim diyebileceğim bir denge kurduğum an kendimi sorgulamaya başlıyorum. Beni huzursuz ve yaratıcı kılan, derin bir yara var; Şiir de, bir başkaldırı sanatı. İşte bu benzeşim içinde kim kimi seçti, bilemiyorum. Sanırım, şiir ve ben tutulduk birbirimize"*

Şenel ise, Ruhan'ın tersine, durgun ve içe dönük. Depremle başlamış şiire. Ardahan'ın Çalabaş Köyü'nde 1976 yılında yaşanan büyük depremin olduğu gün bir tay doğmuş evlerinde. Adı elbette "Deprem". Şenel çok sevmiş evin bu yeni üyesini. Zamanının çoğunu ona ayırır olmuş. Bir gün ayağı kırılmış Deprem'in. "İşe yaramaz" durumda artık. Üstelik "gereksiz bir yük, fazladan masraf". Salmışlar dağlara. Ya açlıktan ölecek, ya kurtlara yem olacak. Ölümü de doğumu gibi bir felaket Deprem'in. Ama 12 yaşında Şenel'in ilk şiiri olmuş.

"Toplumun içgüdüsel dinamiğiyle, yaşam arasındaki çelişkiler yumağı" olarak tanımlıyor şiiri Şenel. Ruhan gibi, O da şiire sevdalı. İlk şiir kitabı "Sensizliğimin Gölgesi Büyüdü" yle somutlamış çalışmalarını. Ruhan ise, kendisi adına biraz daha beklemekten yana. Şiirde, sese önem veriyor. İçerdiği mesajın yanında kulağa da seslenmesi gerekli. O'na göre, şiir şarkı gibi dinlenebilmeli. Tüm zorluklara karşın ilk kitabının hazırlıklarıyla boğuşuyor.

İkisi de her şair ya da her yazarın bir akıma, bir sınıflamaya sokulmasına karşılar. "Akımları bir torbaya doldurup, iyice harmanlayarak, bir yığın delik açıyorsunuz. Fışkıran şey, bizim şiirimiz" diyor Ruhan. Sanatçıların anlamsız yere birbirlerine saldırmaları ikisini de rahatsız ediyor. Emekten ve insandan yana olan her sanatçı onlar için anlamlı ve yeterli.

Sanat ve dünyaya bakış açıları okumaya zorluyor onları. Sürekli okuyorlar, okuyorlar. Koşullar zorlanıp biraraya geliniyor. Tartışılan temel konu, şiir. Şiirin insan için gerekliliği ve insanı güzele, doğruya taşıması yolunda neler yapılacağı. Konu şiir, buluşanlar şair olursa, kilometrelerce yol birkaç yüz metreymiş gibi soluksuzca yürünebiliyor. Şenel, Sarayburnu'nu çok seviyor.Nef'i burada boğdurulmuş. Bir insanın yüzlerce yıl önceki ölümünü duyarlıkla kavrayabilmek için şair olmak gerekli belki de.

Sanatçı çevresinin gece yaşamı üzüyor onları. İçki içmeyi, meyhaneye gitmeyi onlar da seviyorlar. Fakat eğlencenin, içkinin, yaşam biçimi olmasına karşılar. Sanatçının barlara, meyhanelere endekslenmesi, onlara göre sanatçının ölümü. Şenel, "onların dünyasında şair olmayı reddediyorum" diyor.

Ruhan, "yaşamı hüzün ve acıyla, mutluluk arasındaki ince yolda yürümek olarak" tanımlıyor. "Bir yanda yoğun acılar, hüzünler, kaygılar. Öte yanda ise mutluluk. Ne bunalımın batağına saplanarak, ne de mutluluğun sahte akıcılığına kapılıp duyarsızlaşarak, orta noktada bir denge kurmak. Sanırım, bu ince yoldan ayrılmak bir anlamda savrulmak demek. Oysa ne Ruhan'ın, ne de Şenel savrulmaya niyetleri yok. Onlar acıların karşısına şiirlerini dikiyorlar. Kucak kucak umudu yeşertiyorlar. Hem de herkesin ve herşeyin birbirine karıştığı, insanların birbirini yıpratıp örselediği kurtlar sofrasında. Kimselere boyun bükmeden, ödün vermeden. Acıyı sevinçle törpüleyerek. *(Söyleşilerimiz sırasında bu tip temelsiz sataşmalarla karşılaştık. Doğrusu, bu tip şeyler bizleri oldukça şaşırtıp, üzdü. Oysa onlar, kendi kimliklerini zedeleyebilecek hiç bir düzeysiz tartışmaya girmeyecek denli kendilerine ve yaptıklarına inanıyorlardı.)*

Ruhan, bir şair olmanın yanısıra, kadın olmanın zorluğunu da taşıyor doğal olarak. Bu ise, yaşamının iki kat güçleşmesi demek. Yapmak istedikleri toplumun baskısıyla değil, acıdır, aydın adıyla sanat dünyasını kuşatmış sanatçılarla sınırlandırılmaya çalışılıyor. Yaşamı ve motivasyonu sürekli değişik, içi kof, kısa süreli ilişkilerde arayan bu insanlar (**bar kuşları—Hergele'nin Yorumu**), kendi deyimiyle "sürek avı" olarak algılıyorlar Ruhan'ı. İstediklerini elde edemeyince spekülasyonlar başlıyor, özel yaşamı ve sorunları didik didik ediliyor. Yani bir anlamda intikam alınıyor.

Bir anısıyla sürdürüyor konuşmayı:" *Yaz aylarında yurt dışında yapılan bir şiir şenliğine, Türkiye'li şairler de çağrılmıştı. Çağrıyı alan erkek şair arkadaş hemen iki arkadaşını daha haberdar etmiş. Sonra,"eh, bir de bayan şair olsun(!) denilmiş. O dönem BİT PAZARI isimli şiirim beni gündemde tutuyordu. Çevremde"niye sen olmayasın" biçiminde bir yaklaşım oluşmuşken, başka bir bayan şair seçildi. Daha doğrusu bu üç şair tarafından kararlaştırıldı. Bir süre sonra genç bayan*

UÇURTMA

Alacağın olsun senin
Birgün olsun tokalaşmadın

Hep
el salladın
uzaktan uzağa
Çocukluğum
sabıkalı diye!

Sana inat olsun;
Koynuma doldurdum
bütün yıldızları.
Şimdi uç
uçabildiğin kadar!

ŞENEL GÖKÇE

şairin, içlerinden birisiyle ilişkisi olduğu ortaya çıktı. Bakın, duygusal ilişki demiyorum. Çünkü o dönemlerde kızın aşık olduğu bir erkek vardı yaşamında. Adamsa her gece bir başka ilişkinin peşine düşüyordu. En acı yanı, bu adam sosyalist şiirler yazıyor. 8 Mart'larda kadın hakları üzerine sayfa sayfa yazılar yayınlatıyor. İnsanlar da, avuçları patlayıncaya kadar alkışlıyorlar onu." Ruhan, bu tip insanları, "sevgiye bile emek vermeyi zahmet sayanlar" olarak nitelendiriyor.

Ama tüm bunlar küstürmüyor onu. Belki de daha bir direngenleştiriyor. Ülkede kadın şair eksikliğini de bu kıstırılmışlığa bağlıyor ve yaşamı dönüştürmeyi hedefleme iddiasındaki bu insanların zaaflarını "unutulmayacak kadar değil, unutulmaması gerekecek kadar acı olarak" ifade ediyor. Kadın sorununu, hem insan hakları sorunuyla içiçe, ama bir o kadar da ayrı bir bütünlük içinde ele alınması gereken bir konu olarak algılaması da yaşanmışlıklardan kaynaklanıyor olsa gerek.

Ruhan, olumsuzluklardan rahatsızlığını dile getirirken, Şenel bunu sözlerle değil, sessizliğiyle dile getiriyor. İnce, duygusal bir görünümün altında direnişçi bir ruh. Bize sakin görünümünün ardında patlamaya hazır bir volkan gibi görünüyor. Onunla ilgili bir çok şeyi Ruhan'ın anlatımlarından çıkarıyoruz. Konuşmaya pek alışkın olmadığı açık. Ama bir o kadar dürüst ve candan. "Şiiri savaşımın ürünü" olarak değerlendiriyor. "Şair" diyor, "toplumsal çelişkileri ilk gören ve değerlendirendir. Ama bu yeterli değil. Asıl görevi bundan sonra başlıyor. Çelişkileri nesnel bir biçimde sanatına aktarmak zorundadır. Tersi, şiirin doğasına aykırılık olur. Böylelikle şiir üzerine düşen görevi yerine getirmiş olacaktır." İlk –ve şimdilik tek– kitabı "Sensizliğin Gölgesi Büyüdü" altı ay önce basılan Şenel şiiri yaşamının merkezine oturtuyor. Uzaklık ya da olanaksızlık kavramları pek ilgilendirmiyor onu. Sık sık kahve toplantılarına katılıyorlar Ruhan'la birlikte. İkisi de daha bir umutlandıklarını inançlarını bilediklerini söylüyorlar oralarda. Sıradan olarak değerlendirilen o insanların şiiri dikkatle ve ilgiyle dinlemeleri inanılmaz geliyor bizlere. Ama onlar hiçbirini kaçırmaksızın gidiyorlar bu toplantılara.

Şenel'e göre insan toplumsal yaşamak zorunda. Bu ise paylaşımı gerektiriyor. "Mutluluğun hangi çeşidi olursa olsun" diyor, "bence avuç avuç yaşamak gerekiyor. Birisine şundan ya da bundan hoşlanırsın gibi sınır konulamaz. ancak belli başlı hoşnutluk verici öğeler, insanın sürdürmekte olduğu toplumsal yşaştısı tarafından belirlenir. Örneğin; kara Afrika'daki insanın düşünde şeytan beyazken, beyaz Avrupalının düşünde siyahtır. Dolayısıyla bir kıtada beyaz renk tiksindirici olurken başka bir kıtada ise hoşnutluk sembolüdür. Fakat bazı hoşnutluk verici öğeler vardır ki, bunlar tüm insanlık için aynıdır. Örneğin Özgürlük kavramı. Özgürlük, ırk, din, dil, ulus ayrımı gözetmeden her insan için önemli ve gereklidir."

Gerek Ruhan Mavruk, gerekse Şenel Gökçe zamanlarının hemen hemen tümünü şiirle geçiriyorlar. Bu kimi zaman yazma biçiminde oluyor, kim zamansa okuma. Ama varsa yoksa şiir. "grup" oluşturduklarını söylüyorlar. Ama gruptan anladıkları birçok şairden farklı. Emekten ve insandan yana olan herkesle birliktelik kurmaya hazırlar. Aynı yöne akan onlarca ırmak olarak. Çünkü onlar, umudun şairleri...

DÜŞLERİM DE ALIŞTI YALNIZLIĞIMA

Yokluğunla
sarmaş dolaş olduğum sevgilim
alıştım artık
alıştım
sensizliğinle büyüyen yalnızlığıma
kapımı çalmasan da olur

İsterdim
inan..! Çok isterdim
acılarımı doyurmayan
düşlerimin sessizliğinde
senin için
bir kez daha
nöbet tutmayı ama
sarmalayamadın ki yüreğimi.

Şenel Gökçe

BİT PAZARI

I
Artemis'i satıyorlardı
dün, karşı sokakta
"Bu ne iş, Phenelope" dedim
"ucuz iş abla" dedi
piyasayı çürütür bunlar
şikayet dilekçesi düşünüyoruz
esnaf tanrılar adına

Topal müteahhitle kaçtı diyorlar Aslı
Kerem de jigolo olmuş
yaşlı bir dulun kapısında
kadrolu yapacaklarmış yakında

REklam metni yazıyormuş Baba Zeus
-Eh! Ekmek parası diyormuş
bani şöyle boş zamanlarda-

ödül salonunu basıp
başkanın kafasında paralamış
plaketleri Neyzen
selâmı var
içerde daha rabatmış

Yunus'u Şırnak'a sürdüler
Pir Sultan'ın başına da ödül kondu
yakalarlarsa bir daha asacaklarmış
II
Sev okşa beynimin kıvrımlarındaki
şeytanları
hayata tek boyutlu bakma
çık gezin şöyle bit pazarında:
eski sloganlar
ipte kurutulup yaldızlanmış
serden geçti sevdalar
ne arayan var...

Bir tabla da sen kap
verniklenmiş dayağaçları satasın
pek entel olur!
III
Eeee! Böyle işte
sarboş kavisler çekip götürüyor
şimdi bütün yolları:
imge salatası biraz bayat
maydanozla kardın mı yalan
vurursun itin sırtına palan
dirhem dirhem gider at pazarında

Yok, yağmurdan başka
hiçbir sulu nimete avuç açmazsan
başlar zamansız bağbozumu
başlar tomurcuk talanı
-aydan da umut kesilmiştir artık-
hem kuşlar yemiştir yollara attığın
dırıları
tek başına düşer gölgen bulvarlara
gece yarıları
Abh! Gece yarıları...

RUHAN MAVRUK

ÖYKÜ

REÇEL *

METİN İLKİN

Bayram sabahıydı. Geceden başlayıp koğuşu köşe bucak temizlemişlerdi. Yerler bal dök yala, ranzalarda döşekler kadın eli değmiş gibi düzgündü. Köşedeki hasırın yanık sarı rengi ıslak bezle silinmekten yalap yalaptı. Ama henüz kurumadığı için oturmaya gelmezdi. Karın ağrısına dayanıklı olan varsa başka ya, hapishanedeyse millet rutubetten yanını belini alamıyordu.

Üst baş da elden geçmiş, kendilerine çeki düzen vermişlerdi.

Şimdi, iki Orhan'lar bayramlaşmaya gelenleri nasıl buyur edeceklerini tartışıyorlardı. Ötekilerse reçelin derdindeydiler.

Ali Dayı, tutturmuş, "böyle kuru kuruya ağırlamak olmaz," diyordu. "Hiç olmazsa reçeli koyalım ortaya."

Yusuf da, "Bayramda el öpmeye gelen çocuklara para vermeyince nasıl ters pürs oluyorlar.", dedi. "Canım niçin reçel olmuyormuş, yok işte, ikram edecek başka hiçbir şeyimiz yok. Yalnız bir kavanoz reçelimiz varsa bu bizim en değerli şeyimizdir. Bu... bizim gönlümüzden kopan şeydir.."

Ali Dayı, karşılık dinlemez bir sesle, "Kâse" dedi. "bir de kahve kaşığı."

Kase ile kaşığı Yusuf getirdi. İkisi, ayakkabılarını çıkarıp hasırın ortasına geldiler. Ali Dayı, kavanozu kaseye devirdi, dibinden tutup biraz kaldırdı, reçelin süzülebildiğince süzülmesini bekledi. El gibi indikten sonra ince ince kayması epey uzun sürdü. Birde kaşıkla sıyırdı kavanozu. Ellerine reçel bulaştı. Her halde kaynatırken içine karanfil atmışlardı, mis gibi kokuyordu. Ali Dayının içi gitti reçel, ama ellerini olsun yalamadı. Yıkamaya koştu.

İlk ziyareçiyi kapıda karşıladı buyurcular. Bu , yaşlı bir köylüydü. Köylü dilinden gidiyordu ama görmüş geçirmiş biriydi. Hasıra doğru buyur erdilirken:

"Şöyle ayaküstü, kalabalık basmadan bayramlaşayım dedim. Rahattsız etmek istemem." dedi.

Bu sözleri işte öylesine, yarım ağızla söylemişi. Yoksa, bayramlaşırken taşkın taşkın tokalaşıyordu.

Onu baş köşeye oturttular. Herkes hasıra sıralandı. MLemet, "Buyurun! dedi, reçil kasesini gösterdi.

Bir iki emeklemeden kaseye ulaşamazdı. Hasırın taa orta yerine konulmuştu.

Köylünün emeklesine kalmadan, buyurçular yeni bir ziyaretçi getirdiler. Memet ayağa kalktı. Köylü de, ötekilerin hepsi de ayağa kalktılar. Soradan bayramlaşılda.

Yeni gelen Adembala koğuşunda Eldevar Hasso'ydu. Başı kabak, ama sakalı bıyığı gümrahtı. Üstbaş düttür, neresine baksan dökülüyordu. Kürttü ya Türkçesi düzgündü, açık seçikti. Birkaç kitap karıştırmışıt anlaşıan.

Memet, "Buyurun" dedi. "Bayram... hiç olmazsa ağız tatlansın."

Eldevar Hasso, eliyle koymuş gibi, hiç bakmadan uzandı aldı kaseyi. Çünkü o sıra gözleri Memet'te, "Benim göbeğim hapisanede kesilmiş!" diyordu. Gene de hiç bakmadan kahve kaşığını daldırıp bir dolu reçel aldı ağzına. Yere akmasın diye de kaseyi altına tuttu.

"Askerde bile jandarmaydım. Hapisaneye verildim. İşte o hapisaneye sizin gibi solcular getirildiydi. Ne yalan söyleyeyim, ben solcu denince başka bir şey sanırdım yani nasıl diyeyim kuyruklu diyecek başka birini ararız hep, o bakımdan."

Bir kaşık reçil daha attı ağzına, kaseyi de altına tuttu. Gene reçele bakmamıştı. Kase ve kaşığı ellerinden bırakmadan devam etti:

"İyice inceleyince ne göreyim, solcular da bizim gibi insan, hem üstelik efendi takımı. Merakım daha da arttı. Birine yanaşıp, sizin solculuk nerenizde? diye sordum. Kafamızda! dedi. Baktım kafaları da bütün öteki insanları kafalarından başka türlü değil.

Gene içine bakmadan bir kaşık reçel aldı.

Mehmet yutkundu. Herkesin göze Eldevar Hasso'nun elinden bırakmadığı kasedeydi.

"... Sonra. O bıyıklı efendi bana anlattı. Makineleri patronların elinden alacağız dedi. Yaa alacak mısınız? dedim. Alacağız, dedi. ben de dedim ki, e doğrusu anladım siz de bizdenmişsiniz, biz dağda eşkiya, siz şehirde eşkiya, dedim."

Çabucak bir kaşık reçel daha attı ağzına.

"... Bana güldüler o zaman. Makineleri niçin alacaklarını anlattılar. Ben de aklıdan idyordum.ki, bunlar makinelere vurgun diyordum."

Daha sözünü bitirmeden kaşığı doldurup hazırlamıştı, hemen ağzına götürdü. Her soluğunu tazelemek için durduğu an bir kaşık reçel almayı savsamıyordu.

Memet, yerinde sıkındı., ne diyeceğini ne edeceğini bilemedi.

Ali Dayı ile Yusuf ayın anda onun reçeli ağzına götürüşünü görmemek için başlarını çevirdiler.

"... sonra, öğrendim ki makinelere bütün halkı ortak edeceklermiş. Bak işte bu iyi, dedim. Yani herkez az çok sebeplenecek."

Hemen gene önceden hazırladığı kaşığı ağzına götürdü, kaseyi altına tuttu.

Mehmet kısa kısa öksürdü.

elvedar Hasso, yeniden söze başlamaya hazırlanırken bir kaşık daha yuvarladı.

Buyurcular, tam da o sıra üç ziyaretçiyi birden getirdiler. Her birden ayağa kalkıldı. Memet, "Bayramınız kutul olsun," diyerek elini uzattı. Sırayla tokalaştılar.

Bu arada Eldevar Hasso, reçelin geri kalanının da altından girip üstünden çıkmıştı. Tokalaşma sırası kendisine gelince kaseye bulaşık ince reçel katını sıyırmaktaydı. Hem bu iş kaşıkla güç olacağı için kolayından parmakla sıyırıyordu. Bayramlaştıktan sonra boş kaseyi önüne, yere bıraktı. Kahve kaşığını da içine koydu. Kaşık boş kaseye değince inceden bir ses çıktı. Herkes bu sesin geldiği yere, kaseye baktı. Köylü de, son gelenler de baktılar.

(*) Nöbet - Metin İlkin - Berfin Yayınları

ŞİİR VE ŞAİRİN İŞLEVLERİ

Şenel Gökçe

Kapitalist sistemin yaratmak istediği yeni dünya düzensizliği ile ezilen sınıf ve ulusların iç dinamikleri arasında meydana gelen çelişkiler; insanın kendisiyle yabancılaştığı ve insan kirliliğinin yaratılmak istendiği bir dünyada şiir ve şairin işlevi ne olmalıdır?

Kuşkusuz; şiir, insanın doğayla savaşımının yani toplumsal çelişkilerin dile getirilmesinden başka bir şey olamaz. Başka bir deyişle, savaşım ürünüdür şiir. Bu nedenle tarihsel gelişimin her aşamasında şiir, yeni görevler üstlenmek zorundadır. Bu görevi ise şiire yükleyecek olan şairden başkası olamaz.

Şair, toplumsal içgüdü ile yaşam arasındaki çelişkiyi görüp analiz eden kişidir. Şiirin içinde doğduğu toplumsal ilişkiler, şaire dış gerçekliği yansıtma görevini vermelidir. Coşkusal özü, nesnel bir tarzla dile getirmesi gerekir. Örneğin; günümüz Türkiye gerçeğine baktığımızda şiirde şunu net olarak görmek zorundayız : Sürdürülen kirli bir savaş ve bu savaşın yarattığı yaşamsal tahribat...! İşte dış gerçeklik!

Şair, bu dış gerçekliği öyle bir coşkusal özle verebilmeli ki, tarihin kendisine yüklediği sorumluluğu iç karanlıktan çekip, aydınlığa çıkarsın. Aksi durumda nesnel davranmamışolur ki, bu da şiirin savaşım ürününe aykırılık teşkil eder..

Şiir tutarsız, anlamsız veya insanları eğlendirmek için yazılmaz O, fikirler yani zihinsel imgeler uyandırmak için yazılır. Dolayısıyla nesnel olmak zorundadır. Örneğin; Kürdistan'daki savaş gerçeğini eğer nesnel ve coşkusal bir dille şiire yükleyemezseniz, şiire ihanet etmiş olursunuz. Çünkü şair görünmeyenin karşısına dikilip öznel gerçekliği vermek zorundadır. Yoksa kendisiyle çelişir, yabancılaşır.

Tarihler boyunca insan ile doğa savaşımı maddi anlamda bir hareketlilik meydana getirmiştir.Bunu biraz daha açacak olursak; Öznenesne, ezen-ezilen ilişkisinden hareketle dünyanın farklı kutuplaşmalara sahne olduğunu daha iyigörebiliriz.Bu çelişkiler yoğunluğunu duyarlılık gerçeğinde ele aldığımızda şaire ne denli görevler düştüğünü anlayabiliriz. Durum böyle iken egemen güçlerin neden bazı şiir ve şairleri yararsız, bazı şiir ve şairleri tehlikeli gösterdikleri apaçık ortadadır.

Çünkü emekten yana tavır alan, emeğin sömürülmesine karşı olan ve ezilen halkların haklı mücadelelerinin görünmeyen yanlarını dahi görebilen, hissedebilen şair, doğal olarak egemen güçler tarafından tehlikeli, yazdığı şiir de yararsız olarak gösterilecektir. Bu bilinçli bir yöntemdir. Şiirin etkili gücünü gizleme çabasıdır. Ancak bu yöntem anlamsızdır. Çünkü şiiri toplumsal yaşamdan ayırma girişimi boş bir çabadır. Unutulmamalı ki, sanat toplumsal bir olgudur. Şair toplumdaki çelişkileri bir bütün olarak düşünce alanında tüm gerçekliğiyle vurgulamalıdır.

Bu gerçeklik; Büyüyen, gelişen bir karmaşalar bütünlüğünü oluşturmalıdır. Böylece bu savaşım birikip, karmaşalar içerisinde gerçeğin yansımasını, insanın kafasında genişleterek açılımını sağlar.

Toplumun gerçeği yakalaması için sanatçının durmadan koştuğu bir sınır olmalıdır. Bu da, doğayla içiçe, onu temelden tanıyabilmeyle mümkündür. Yani algısal gerçekliği sanat içerisinde bir doğuş haline getirmek gerekir. Şiirin yaşamın uzantısı olduğunu gözönünde bulunduracak olursak şairin, yaşamın içerisinde toplumsal eylem ve araçlarla şiirini beslemesi gerekir. Burada yine Türkiye gerçeği üzerinde örnek vermek istiyorum: Bir taraftan ezilen, hakları elinden alınmış bir halk gerçeği ve bu gerçeğin yaratmış olduğu etken iç dinamikler; öte yandan edilgenleştirilmiş bir başka halk gerçeği. Aynı dünyanın bu farklı insanları içgüdüsel olarak yaşamdan farklı şeyler bekleyeceklerdir. İşte bu noktada şair bu çelişkiyi; yani etken durumdaki halkın yaşamsal gerçeğini, coşkusunu ve edilgen durumdaki halkın suskunluğunu, kendi kendisiyle çelişmişliğini yakalayarak şiirine yüklemek zorundadır. Böylece şiir, farklı kutuplaşmalar analizinde ortaya çıkarak yine farklı iki halk gerçeğine vereceği ortak mesajla amacını yerine getirmiş olacaktır.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim: Şiirin işlevi her ne kadar düşlemin yapısı üzerinde kurulmuşsa da, özü, insanların içgüdüleriyle gerçek yaşamları arasındaki çelişkiye dayandığından ve şair ise şiiri yazan, çelişkiyi ilk gören kişi olduğundan mutlaka ama mutlaka üstüne düşen görevi nesnel anlamda yerine getirmek zorundadır. Aksi durumda hem şair, hem şiir özel dünyalara hapsedilmiş olacaktır.

(x) Azadi'den alınmıştır.

YÜREKLERDE YEŞEREN DİL

Hasan Gölbaş

"Dilin güçlü etkisi kültür varlığının her yanında kendisini duyurur."(x)

Bizim oralarda türkü söyleyemez gençler kendi dilleriyle, köy meydanlarında sarmaş dolaş gezilirken şiirler okunmaz. Yetmişlik nineler örgülerine bir ilmek daha atarken, gözlerinde beliren ıslaklık yasak dile duyulan özlemdir. Yaşlı dedeler masal anlatmaz torunlara, kahramanlık öyküleri anlamsızdır artık.

Bizim insanlar gözleriyle konuşurlar.

"Toplum, din, edebiyat, tarih, bilim, eğitim gibi kültürün her yöresi en ilginç yörelerine dek zorunlukla dilin damgasını taşır.(x)

Bir yanda tank sesleri, bir yanda talan edilen güzellikler... Kanayan bir coğrafyanın bütün yaşananlarını sadece gözler anlatır. İnsanlar, gözlere yüklemiştir bütün sözcükleri: Sevgi gözle anlatılır, özlem gözle; umut gözle anlatılır. Direnmek de...

Bizim insanlar gözleriyle konuşurlar.

"Yönü, amacı, kapsamı, başarısı ne olursa olsun, insanın gördüğü görünür görünmez tüm yollar dilden geçer."(x)

Çocuk sesleri duyulmaz okul bahçelerinde. Öğretmenler en güzel sözcükleri yüreklerine gömerler. Suskundur kitaplar, alfabe başıboş dolanır yükseklerde. Çocuklar, kocaman gözleriyle bakarlar, uzun kirpikleriyle kucaklayacak gibidirler dağları. Gençler umutludurlar yine de. Gelecek günleri düşünürler...

Bizim insanlar gözleriyle konuşurlar.

"Çepeçevre insan varoluşunun ana koşuludur dil."(x)

Bir gün diller çözülecek, biliyorum. Harman yerinde dolaşırken sevdalılar, şiirler okuyacaklar. Dağlardan düze usul usul inecek yağmur bulutları, toprak binleri yutmanın yorgunluğunu unutup, çiçekler verecek demet demet. Dil, gerçek sahiplerinin olacak o zaman...

Bizim insanlar gözleriyle konuşuyorlar hala...

(x) Nermi Uygur, "Dilin Gücü-Denemeler"

GARİPLER

Gece soğuk, kar serpiyor
Fırıncı ekmek yapıyor,
Beş küçük çocuk

Bakıyorlar somunlara,
Yazık değil mi bunlara
Donları delik!

Ve fırıncının kolları
Çeviriyor somunları
Harlı fırında.

Somunların çıtırtısı
Fırıncının zevzek sesi
Kulaklarında.

Büzülmüşler o daracık
Ana göğsü gibi sıcak
Delik önünde.

Delikten yaşam tütüyor
Böcekler ile ötüyor
Kızaran ekmek.

Çarpıyor nasıl iştahla
Yırtık giysiler altında
Beş çocuk yürek.

Toplanmış kuşluk vaktinde
Kırağı, çiyler içinde
Yoksul İsalar.

Küçük delikte yüzleri
Ekmeklerde aç gözleri
Ne söylüyorlar?

Büzülmüşler bu alaca
Tan vaktinde budalaca
Dualar kime?

Yırtık donları patlıyor
Bağırmaktan. Savruluyor
Gömlekleri kış yelinde.

Arthur Rimbaud

Kazımbaşlıyıra

MÜZİKLE İLGİLİ BİLGİLİ YA DA MÜZİĞE SEVDALI İNSANLAR, EVRENSEL FORMLARA — VE TİBET FOLKLORİK TİNELARA — DUYDUĞUNUZ İLGİYİ YAZIYA DÖKÜN. BİR BAŞKA DEYİŞLE, SESİ YAZIYA DÖNÜŞTÜRÜN VE BİZE ULAŞTIRIN.

ondokuz

ÖZGÜRLÜK NEREDEN BAŞLAR?

Vedat Kaya

Günümüz toplumunda yaşanılan kültür karmaşası ve insanların psikolojik yapısı birçok farklı özellikleri içinde barındırmaktadır. Sosyalizm bilincini taşıyanlar—*ya da taşıdığını savlayanlar*—da bu karmaşık yapı içerisinde bulunmakta ve etkilenmektedirler. Fakat bu etkileşim sosyo-politik bakımdan aktif olan bireyle, pasif kalan birey arasında değişkenlikler göstermektedir. Bir de bu iki konumun dışında kalan sosyo-politik yanında kültürel bilinç bakımından da etkin olan bireyde etkileşim daha farklı bir boyuta ulaşmakta ve bu yapıyı taşıyan bireyin tavrı da daha farklı olmaktadır.

Sosyo-politik bakımdan pasif kalan birey, resmi ideolojinin—*ezenlerin ideolojisinin*—tam anlamıyla yanında yer almaktadır. Bu tür yapıda olan birey başkaldırının ortaya koyduğu tüm çığlıklara gözünü kapatan, dahası o çığlığı bastırmak için tavır koyan insandır. Fakat, sosyo-politik bilince sahip olan bireyler de ezme ve ezilme kültüründen tam anlamıyla kopabilmiş değillerdir.

Sosyo-politik bilinci taşıyan bireyle kültür bilincini de taşıyan birey arasında farklı yapılanmalar görülür. bu yapılanma farklılığı hem teoride hem pratikte kendini göstermektedir.

Sosyo-politik bilince sahip birey, günümüz devrimci dünyasına damgasını vuran ve etkileyen bir oluşum yaratmıştır. Fakat bu etki onun haklılığını ve doğruluğunu kanıtlamaz. Hatta bu yapının getirdiği pratik sonuçlar toplum ve bireyler üzerinde birçok yönden eksik ve kısır oluşumlar getirmiştir. Yalnızca kapitalist düşünce anlayışının uygulandığı ülkelerde değil, devrimci alanda teorik olarak baskın olan ülkelerde de tahribatlar yaratmıştır. Devrimci düşünce anlayışı ve hayat tarzı ezen kültürün karşıtı ve aynı zamanda özgürlük yanlısı olması gerekirken, bu tür yapılanmalar varoldukları ülkelerde ve içlerinde barındırdıkları bireyler üzerinde yeni bir ezen kültür olarak ortaya çıkmaktadır.

Özgürlüğü elde etmeye çalışan örgütler içerisinde ezilmekten kurtulup ezme konumuna geçerek özgürlüğü sağlayacağını sanan bireyler bulunmaktadır. Bu yapıda olan bireyler kendi devrimci kitleleri içine ezen kültürün yapısını taşımaktadırlar. Özgürlük bilincini taşımadıklarından ya da taşıyamadıklarından devrimci kitle içerisine bile ezme-ezilme kültürünü aşılamakta, kitleyi bu biçimde yönlendirme ve biçimlendirmeye çalışmaktadırlar.

Ezme ve ezilme kültürü binlerce yıllık bir mirasın ürünüdür. Sosyo-ekonomik ve politik düşüncenin yanında kültürel bilinci taşımayan bireylerde devrimci tavır ile bunun uygulanmasını görmek olanaksızdır. Ezme kültürü o kadar baskındır ki, salt ezen bireyde değil, ezilmeye başkaldıran bireylerde bile egemenliğini sürdürdüğünden bu yapı içersinde de varlığını sürdürür. Bu yapı içerisinde yer alan birey devlet, otoritesinin ezmeye dayanan ideolojisine karşı savaşırken, kendi yapılanmasındaki bu oluşumu ya görmez, ya da görmemezlikten gelir. Bu durum, yani bireyin baş otoriteye karşı olan savaşımı ilk başlarda özgürlük bilincinin oluşmasına ve yaratılmasına yol açabilir. Fakat belli bir süreç sonrasında istemlerini kendi bilinciyle ortaya koyamayan birey, istem özgürlüğünü de yitirmeye başlar ve kendi oluşumu içinde bir köle durumuna düşer.

Christopher Caudwell'in dediği, *"İnsan, istemi kendi tarafından belirlendiği sürece özgürdür."* sözü bunu daha iyi anlatıyor. Devrimcilerin amacı gerçek özgür toplumu oluşturmak için özgür kişiler yetiştirmekse, ilk önce yapılması gereken bilinç özgürlüğünü elde eden bireylerin oluşumunu sağlamaktır. Kişiliklenme olayı, özgürleşme süreci ile başlar. Kişilik edinme, kişinin istemini kendi bilinciyle elde etmesidir. Bir bireyin kendi bilinciyle hareket etmesi demek, içinde yaşadığı toplumla çatışması demektir. Bu nedenle ezilmekten kurtulmanın yolu toplumsal muhalefetten geçer. Bu arada muhalefetin de ezme kültürünü almış bireylerden oluştuğunu gözönünde bulundurmak gerekir. Bu nedenle özgürleşmek için yola çıkanlar yaşamın her alaninda özgür bilinçlerini yaratmalı ve ortaya koymalıdırlar.

Eğer savaşımlar özgürlük içinse,özgürlük, bunun mücadelesini veren yapılanmalar içinde de tam anlamıyla tanımlanmalı, istemler tümüyle bireyin kendisi tarafından belirlenmelidir. İstemini belirlemeyi amaçlayan birey salt sosyo-politik bilince değil, kültürel bilince de sahip olmalıdır. Ancak bu şekilde; kültür bilincine de sahip olan birey, salt ezme kültürüne karşı savaşım vermekle kalmaz, aynı zamanda bu kültüre karşı oluşturduğu kendi yapılanmasında da ezme ve ezilme kültürüne yer vermez.

Dışımızdaki sınırların yıkımı, içimizdeki sınırların yıkımıyla başlar.

EY ÖZGÜRLÜK

bütün sıcak sohbetlerini dilimin
ellerimin bütün göklerini ve parmak uçlarımın
gözlerimin bütün ışığını ve öksüz dudaklarımı
kollarımın kadehinde
ey özgürlük
sana vereceğim

şimdi görüş resimlerine döktüğüm gülüşleri
özlemlerin görkemli boşluğuna akıttığım düşleri
ayrılıkların çarmıhına gerili direncini duygularımın
benliğimin kadehinde
ey özgürlük
sana vereceğim

çılgın ateşini yüreğimin ve içimdeki çiçekleri
aklımın tuvaline tutkuyla sürdüğüm bütün renkleri
bütün fabrikaları tarlaları okulları bu ülkeyi
yarının kadehinde
ey özgürlük
sana vereceğim

bugün senin ülken yasak bana
birgün
bütün kanatlarımla
ey özgürlük
ülkene
doludizgin gireceğim.

Ersin Ergün

"Bir Avuç Şiir"den

KARA-KATÜR

Hayat tekerrürden ibarettir. İlkinde trajedya, ikincisinde komedya.

Karl Marx

DÜŞÜNDÜĞÜNÜ SÖYLEMEMEK KOŞULUYLA HÜRSÜN

Ülkemizde istediğiniz herşeyi yapma özgürlüğüne sahipsiniz. İstediğiniz sigara markasını kullanabilir, istediğiniz barda istediğiniz içkiyi içebilir, ya da dünyanın en seçkin mağazalarından giyinebilirsiniz. İstediğiniz işi açabilir, istediğiniz miktarlardıa kredileri uygun gördüğünüz yerde kullanabilir, dünyanın en gelişmiş arabalarını satın alabilirsiniz. Politikanın kapıları sonuna dek size açık.(Bu ülkede en kolay ve hızlı ilerleme şansınız kuşkusuz politika alanında daha yüksek. Ülkemizde başbakan olmak öyle kolay ki.)

Ama bu ülkede düşündüğünüzü konuşamaz, düşündüğünüzü yazamaz ve dahası düşünemezsiniz. Çünkü yeni bir yüzyılın eşiğinde, uygarlıkların kültürleriyle yoğrulmuş ülkemizde, hala düşünceden korkanlar var.

Geçtiğimiz yıl cezaevine kapatılan gazeteci sayısı 65. Verilen para cezaları ise milyarları buluyor. Girdiğimiz yeni yılda da değişen birşey yok. Doç.Dr.Fikret Başkaya "Batılılaşma, Çağdaşlaşma, Kalkınma...Paradigmanın İflası" adlı kitabı nedeniyle, Petrol-İş Genel Başkanı Münir Ceylan yazdığı bir makale yüzünden 20'şer ay hapis cezasına çarptırılıyorlar. Bilim adamı İsmail Beşikçi ülkemizin kronik tutuklusu olmaya aday. Tolga Çandar, Grup Yorum, Fevzi Kurtuluş bu baskılardan payını alan sanatçılardan yalnızca birkaçı.

Tam bu noktada Kültür Bakanı Fikri Sağlar, kendi ürünü olduğunu sandığımız bir proje ile Türkiye'nin sanatçılarına sahip çıkıyor ve sanatçıların ulaşım-haberleşme giderlerinde yüzde 50 oranında indirim yapılması yolunda bir girişimde bulunuyor.

İyi de bu insanlar cezaevlerinden, gözaltılardan ve seyahat yasaklamalarından fırsat bulamıyorlar ki, ulaşıma ya da haberleşmeye zaman ayırsınlar. Bizim önerimiz, sosyal demokrat bakanın bu indirim oranını, hapis ve para cezalarına uygulanmasını sağlaması. Hiç değilse, partisinin demokrat görünümünü biraz daha cilalarken, bizleri de sanatçılardan ve bilim adamlarından daha az mahrum bırakmış olur.

Üstelik, insanların cezaevlerinde bu denli uzun ve işlevsiz kalması daha tehlikeli şeyler düşünmelerine de yol açabilir(!)

Gideceği yönü bilmeyen gemiye,hiçbir rüzgardan hayır gelmez.

Montaigne

Köşene Dön Zülfü

70'li yılların devrimcisi. Halkının dış dünyadaki sesi. Özgürlüğün ve demokrasinin yılmaz savunucusu. Günümüzün "Kautsky"sl. Zülfü artık sistemin ve düzenin bir parçası. Sanatçı kimliğini, burjuva basındaki köşe yazarlığıyla lekelediği ve sazını sattığı yetmedi. Geldi, bir de belediye başkanlığına soyundu. Ne diyelim, "Hoşgeldin Zülfü yaşama sırası sende."

80'li yıllarda başlattığı gerileme sürecini yargısız infazların, kirli savaşların, ölümlerin ve cezaların ortağı demokrat(!) SHP'nin çatısı altında sürdürmeye çalışan Livaneli, kendisiniin sosyalistlerin adayı olduğunu iddia ediyordu. Geçmişte "Teyze amca bir imza ver" diye türküler yakan dili, oy toplamak için "Bir oy ver" diye yalvarmaya başlamıştı.

Bir dönemler "Dağlar bana geri verin Kadir'imi, Sinan'ımı" diyerek devrimcilerin yarattığı değerleri savunan, sahiplenen ve kitlelere ulaştıran Livaneli, meğer kızını bu değerlerden olabildiğince uzak tutmuş. Zaten Aylin'de "babamın müziğini anlamıyorum" derken bunu kastetmiyor mu?

Zülfü belediye başkanlığına soyunurken, seçimleri kazanamazsa, köşesine döneceğini söylemişti. Yine de böyle bir yenilgiyi kuşkusuz O da beklemiyordu. Medyanın ve onu oluşturan sistemin gücü bile yetmedi kazanmasına.

Entelektüel birikimini, gustosunu, ince estetik anlayışını SHP'ye satan Livaneli şunu iyi bilmeliydi: İnsanların uzun yıllar sonunda oluşturduğu değerleri kendi çıkarları uğrunda kullanmaya düzenle göbekten bağlı olanların hakkı olamazdı. Zülfü bunları bilmesine karşın yine de bilmezlikten geldi. Ne diyebiliriz ki:

"Hoşçakal Kardeşim Zülfü "

KALAN MI SÜRGÜN

gittiğini öğrendiğim gece sözcük katliamına uğradım
kanrevandı ağzımda sana dair yüzlerce tanım

elvedasız vurup kapıyı çıkmışsın bir akşam
kaç lori ağlamış nenen
gizli
giz-
li

ihtiyarın şiirsel duasıla uyandığım bir sabah
rüyalarda sensiz olmayı öğrendim
korkunç bir vefasızlığın diliydi
yanıtsız bırakılmış mektuplarda hüzün
bir slayt gösterimi sınırında son dia
gibi şiirsel bir dua;
"waxte axire na dünyade axira ma·
biye gorbegor bavem"

denizkayasındaki değirmen taşım olup dragos'ta
bir parça çocukluğumdan çaldı
o sarı papatya

oturuyorum suadiye'de bir kafe-barda
özlemlerin çalındığı bir öğlesonrası
metris'ten kalma bir hüzün
latin ezgileriyle sarındığım ürperti belası
- çav bella çav bella

karşı duvarda bir istanbul tablosu
maviden maviye çamur yağmış
gafil avlanmış da koca kent
bir entel egosu
gibi asılmış şampanya duvara
bakır renkli, balçık edalı deniz
ya da kurumuş göl dibi
salamas gölü batısında
taş ve kerpiç yıkıntısı masal kent gandariya gibi

sen
mağlubiyet dalgalarının gözlerde diken damlası

sürgün kaynar gecelerimizin şehir ışıklı yüzü
ayın kızıl vurduğu olur ve kanar deniz
kadıköy'den sraybumu'na
say yakamoz bulvarı
alnımı yalayan saçlarımda
hep o sürgünlük efkarı

çıldırmaya ramak kala o gülüş
son resminden anladım
bir sürgünlük eseri
gözlerini kısarak baktığın

Hüseyin Şimşek
"Sömürge Kentlerin Aysız Geceleri"nden

SEÇİM DERDİ GEÇİM DERDİ

Mart ayı yerel seçimlerin kargaşasıyla geldi, geçti. Günler ve geceler boyu bulabildikleri her tür araçla, inanılması güç sesleri üretip, kulak zarlarımızı iğfal etmeyi becerenler yavaş yavaş koltuklarına otururlarken, bana da bu yazıyı yazmak düşüyordu...ki, cebimizdeki paranın namusu ABD'nin dolarıyla, Almanya'nın markına peşkeş çekildi ve seçim derdi başlıklı yazım, geçim derdine dönüşüverdi.

Sabah uyandığımda alabildiğim birkaç parça şeyin ederlerinin ikiye katlandığını gördüğümde, önce yüreğimde, ardından oturmak amacıyla kullandığım organımda giderek artan bir sızı duyumsadım Günde iki paket sigara en az on bardak çay içen ben, bundan böyle, bu aşırı lüks(!) tüketimlerden kaçınmak zorundaydım ve şöyle bir hesap çıkardım:

Sabah kahvaltısı: 1 ekmek+1 bardak çay, öğle yemeği: 1 ekmek, akşam yemeği: 1 ekmek, günde 1 paket sigara ve yemeklerden sonra olmak üzere 3 çay, yol parası =1 milyon TL.

Öncelikle ev kirasından kurtulmak için Sultanahmet Parkı'nda bir bank kiralamayı düşündüm. Üstelik cami avlusundaki sudan da ücretsiz yararlanabilecektim. Kış aylarını Yıldız Park'ında, yaz aylarımı da yazlık olarak kullanabileceğim Sultanahmet'te geçirebilecektim. Günlük öğünlerden biraz kısabilirsem, ayda bir kez boğazın diğer yakasına gezmeye gidip, arkadaşlara hava atma şansım da vardı.

Arada bir de olsa, paraya kıyıp simitle kendime ziyafet çekebilirsem, daha ne beklentim olabilirdi ki? Bir de kitap, dergi ya da gazete gibi hiç bir zaman yaşam pratiğinde kullanamayacağım şeylere para verme zorunluluğum da ortadan kalktığına göre. Hele bir de zaman yitirmeden evrimleşip yeniden hayvanlığa dönebilirsem herşey çok daha güzel olacak.

Fakat bir sorunum var şimdi. Beni bu gereksiz masraflarımdan kurtaran ve cebimdeki paranın anlamını kaldıran Çiller yönetimindeki iktidarın, TÜSİAD'ın, devlet erkanının ve emperyalizmin yedi göbek sülalesine bu borcumu nasıl ödeyeceğimi bir türlü bulamıyorum. Dilerseniz, gelin bu borcu birlikte ödeyelim ve bu ağır yükten kurtulalım.

BURGAZ YOLUNDA

-Sait Faik İçin-

Havada yalnızlığına alıştıran rüzgar,
Karşımda gazetesini okuyan genç emekli.
Burgaz'a gidiyor, heyecanından belli,
Sait'siz, hüzünlü deniz, hüzünlü kuşlar.

Faytoncuların, balıkçıların, kapıcıların,
Dinlendiği parkta heykeli var,
Günün raporu yüzünde damar damar,
Gözlerinde hüzün, sevdiği simitçi çocukların.

Yüreği başka atar,
Sırtını sevgiye dayamışların.
Hüznü, kendine saklayanlarda,
Ne önemi var, yenen vurgunların.

Yaşadığını, gördüğünü değil,
Başka birşeyler isterdi.
Yalnızlığı yazması, yalnızlığından değil,
Duvarlara çarptıkça ürerdi kendisi ve sevgisi.

Tuğrul OKAY

SAİT FAİK YA DA SEVGİ TAŞMASI GÖZLERİNDEKİ HÜZÜN

Sait Faik öleli 40 yıl oldu. Sait Faik adı bana özgürlüğü, sevgiyi, yalnızlığı, yaşama delice bağlılığı ve içkiyi çağrıştırıyor.

Sait Faik bireysel özgürlüğü tam tamına yaşadı denebilir. İstediği zaman insanların içindeydi, istediği zaman Burgaz Adası'nın ormanlarında yalnız. İstediği zaman İstiklal Caddesi kalabalığında, ya da bir sinemada. İstediği zaman bir kestaneciyle ya da bir park kanepesinde bir yaşlıyla sohbette. İstediği zaman balıkçı dostlarıyla denzin ortasında, ya da Fener'de Çağaloğlu'nda, Kumkapı'da kız peşinde. İstediği zaman da biryerlere çekilip sarı defterine kurşun kalemiyle not düşmede ya da şiir karalamada.

Sait Faik bir sevgi peygamberidir bence. Onun sevgisi bir Yunus, bir Mevlana sevgisinden aşağı değildir. O, sevgi dağından fışkıran bir coşkun ırmak gibidir. O'nun için 'Bir insanı Sevmekle Başlar Herşey'. O, herşeye ve herkese salairacak sevgi yüklü olmanın verdiği acıdan içerek kaçardı.

O'na göre 'Yalnızlık Dünyayı Doldurmuştur.Yaldızlı Karyolalarda Yatanlar Bile Tektir." Çünkü O başka bir dünya, Başka türlü bir sevgi ve ahlak anlayışı istiyordu. "Bir ahlakımız Olacak ki; Hiçbirr Kitap Daha Yazmadı. Bir Ahlakımız Bugün Yaptıklarımıza, Yapacaklarımıza, Düşündüklerimize, Düşüneceklerimize Hayretler İçinde Bakan Bir Ahlakımız" İnsandan yanaydı. insanca olmayana karşı haris, açgözlü, vurgunculardan nefret ederdi. Sait Faik kırgın bir adamdır. Yurt dışında tedavi olmaya giderken meselği sorulduğunda "yazar" yerine "işsiz" yazılmasının onda yarttığı yalnızlık, umarsızlık ve bunalımı düşünebiliyor musunuz?

Sait Faik ürünlerinde kişiyi yaşamaya iter. Ondaki karamsarlık, aşırı duygu taşkınlığından kaynaklanan geçici bir karamsarlıktır. Yazar, yaşamayı en büyük serüven, en üstün değer, en erişilmez şiir sayardı. Bunun dışında en büyük üretim sanattı. Bütün ömrü sanatla yaşamı birleştirebilmek için çılgınca bir çaba ile geçmiştir denebilir.

Sait Faik Abasıyanık'ın en iyi dostu içkiydi diyebiliriz. Zaten 48 yaşında sirozdan öldü.

Sait Faik, psikolojisiyle, yaşamıyla, ürünleriyle en çok sevdiğim insanlardan biridir.

Sait Faik sürekli bir arayışın, telaşın ve tükenişin adıdır.

F. Tuğrul OKAY

GERİLİM ŞİİRLERİ

I
sevmeyi ben, günlerden öğrendim
dünlerden değil.
dün,
asılır kalır yüreğime yalnızca;
güne yürek adarım.
ve
ne kadar kalmışsa da tadı yürekte
milat öncesinin
yutkunurum,
yutkunurum bağazım yırtılana dek.
sevmek artık,
bir güne yürek adamak olur bende,
ve her hadım biraz şiir.
II
bir yüreği
üç öğün hoş tutamayan bir ülkede
katilleri lanetlemek yetmiyor,
yetmiyor iki gözüm,
katlediliyor katiller;
n'aparsın...
yaşanmamış günlerin hesabı sorulmadı çünkü,
çünkü hâlâ yoşanılmıyor günler.

soner göktan

SAN
SÜR

On Dakika Ara

66 YILLIK YUTTURMACA OSCAR

99 yıllık bir serüven sinema. 1995'de yüzüncü yaşını kutlamaya hazırlanıyor. Varolan sanat dallarına göre çok genç ve yeni. Ama sanat alanında en çok yatırım yapılan, etkisi en hızlı ve güçlü olan, kitleleri kendisine çeken de, yine o. Siyah beyaz sessiz filmlerle başlayıp tekniğin akıl almaz olanaklarına sahip olana kadar geçen süre içerisinde sinema giderek önem ve anlamını da kazandı. Şimdilerde ise, başlı başına bir güç.

Burjuvazi bu gücü yıllar öncesinde kavradı ve kendi sinemasını yarattı. ABD'de oluşan film tekelleri yıllarca dünyanın dört bir köşesine kendi mantaliteleriyle oluşturup, süsledikleri filmleri pazarladılar ve pazarlıyorlar.

Yetişmiş, yetenekli bir kadronuz varsa, sanatçıysanız ve insanlara kendinizi, yaşadığınız ve yaşanılan çelişkileri, toplumsal gerçeklikleri, aşkları, hüzünleri... Ya da ne anlatmak istiyorsanız onu anlatma çabasındaysanız, iyi bir sinema yapıtı çıkarabilirsiniz ortaya.

Ama bu yeterli olmuyor işte. Dünya sinema piyasasının hemen hemen tümünü elinde bulunduran Hollywood, onaylamadıkça istediğiniz yada umduğunuz herşey havada kalıyor.

Ayrı bir dünya Hollywood. Çarpıklıklar, kokuşmuş ilişkiler bile orada değer bulabiliyor. Yaşanan her ayrıntı, starların en ufak şeyleri dünyanın dört bir yanında ilgiyle izleniyor. Bu arada film tekelleri kasalarını doldurmayı sürdürüyor.

Bu tekellerin 66 yıldır sundukları hediyenin adından başka bir şey değil Oscar ödülleri. Oscar'ın anlamı, "sinema sanatını ileriye taşıma yolunda gösterilen çabaları" ödüllendirmek. Fakat ne hikmetse, bu çabaları yalnızca Amerikan filmleri ve bu ülkenin oyuncuları gösteriyor. Gerçekten oyunculuk yönleri ve yetenekleri tartışılmaz bir çok sanatçı da, kariyer uğruna bu senaryoya katılıyor ve figüranı oluyor.

Geçtiğimiz yıl western filmlerinin unutulmaz oyuncusu Clint Eastwood'undu büyük ödül. Bu yıl ise uzun çabaların sonunda Spielberg uzandı aynı ödüle. Hem de verilen Oscar'ların çoğunu silip süpürerek.

Neydi Spielberg'in sırrı? Bunca yıllık uğraşısı sürekli boşa gitmişti. Değil ödül almak, aday bile olamıyordu. "Arkadaşlarımı içinde bunu kazanan oldu. Ama yemin ederim, ben bunu hiç elime almadım" derken, biraz da bu özlemini dile getiriyordu.

Bana göre ödül Spielberg'in değil, filmin hatırına verilmişti. "Schindler's List" Alman faşizminin katlettiği milyonlarca yahudinin anısınaydı.Bir yandan katliamlar olanca çarpıcılığıyla verilirken, diğer yandan gerçekçilik kazandırabilmek için olacak, film siyah beyaz çekilmişti. Belgelere, tanıklıklara dayanan bir belgesel havasında geçen film bir anlamda yahudiliğe arınağandı.

ABD'deki gücü tartışılmaz Yahudi Lobisi yoğun bir destek verdi bu filme. Oscar ödülleri dağıtılmadan haftalar önce yapılan kulisler, medyanın tüm olanakları bu yapıta sunuldu ve "Schindler List" sürekli olarak gündemde tutuldu. Hatta Steven Spielberg bile, yıllar sonra yahudi olduğunu anınsadı(!) ve kamuoyuna açıkladı. Üstelik dramatik bir biçimde:"Daha önceleri söylemekten korkmuştum"

İşte Oscar'ın bu yıl ki tablosu. Spielberg'e söyleyecek fazla sözümüz yok. En azından sanatçılığına ve yeteneklerine. Ancak Oscar ödülleri sinema sanatı için bir ölçüt değil. Gücün ve paranın egemen olduğu bir alanda sinemanın sanatsal yanının da pek bir anlamı kalmıyor.

Üstelik sinema salt ABD demek değil. Hatta daha çok bu kıtanın dışında var sinema. Kurosawa, Fellini, Fabri, Chaplin, Gavras ve adını sayamadığım bir yığın usta geliştirip, büyütüyor sinemayı. Ve sinema halklarının içinden kopup gelen ve halkları anlatan sanatçılarla güzelleşip, anlam kazanıyor. Yoksa herşeye eder biçilen ödüllerle değil.

Dünya tam 66 yıldır Oscar'la uyutuluyor.

İstanbul Film Festivali İZLEMEK YETERLİ Mİ?

Film festivali ne anlam ifade ediyor size? İzlemenin dayanılmaz hafifliğini yaşamak ya da toplumsal gerçekliklere bir kez de sinemanın objektifinden bakmak mı? Belki de, oturup tartışacak birşeylerin eksikliğini duyuyorsunuzdur.

Bu kolay bir kaçış yolu gibi görünüyor, ne dersiniz? Sinemanın sanatsal yanını yadsıyacak değiliz elbet. Gel gör ki, tüccar kafa yapılarının dayattığı bir festivale karşıyız. Üstelik bir kültür sanat dergisi olarak. Üstelik yapabileceğimiz yığınla iş varken. Yaşanan tüm olumsuzlara başkaldırmanın, çözüm üretebilmenin, en azından buna çaba harcamanın yolu olmalı sinema. Yoksa, kafe köşelerinde entellektüel tartışmalar yapmanın nedeni değil. Patronların cebini doldurmak bizim düşmüyor. Mutlaka izlenecekse, daha seçici olalım hiç değilse. Ödüller, bir filmin sanatsallığının kriterleri olamıyorlar. Sinemanın gölgesinde kalmayalım.

K İ T A P K U R D U

Ekmeğin ve Suyun Tanrısı/Öztürk Uğraş

Yeni kuşak genç şairlerden Öztürk Uğraş ikinci kitabıyla okur karşısında. İlk kitabı "Sesli Konuşun"dan sonra genç ozan bu kez, gericiliğin ve yobazlığın kol gezdiği dünyaya öfkesini haykırıyor. Bu nedenle kitabını 1991'de katledilen Turan Dursun'un anısına adamış.

Uğraş'ın şiirleri acılarla ve bir o kadar da yaşama sevinciyle dolu. Haksızlıkların, zulümlerin üzerine kalemiyle ve kendine özgü küfürleriyle giden şair, herşeye karşın yaşama sevincini dipdiri ayakta tutuyor. Kendini asla teslim etmiyor, toplumda varolan tüm çelişkilerin ve çirkinliklerin üzerine yürümekte ısrarlı.

"...ceylanlarda aynı korku/kediler aynı yerde eşeleniyor/sokaklar yasal adlarında/emekliler üç aylıklarının peşinde/gazetelerde ithal popolar/metroda kerkinen fortçular/değişen birşey yok/ilerleyin beyler/düşüncemin başı belada."

Söylemek istediğini dolaysız olarak ama asla kaba ajitasyona başvurmadan ironik bir dille kaleme alan şair, isyanını küfürle bezeyerek saldırıyor tüm gericiliğe ve onun kurumlarına. Bir Can Yücel tarzı değil onun küfürü. Kendine ve doğup büyüdüğü Anadolu topraklarına özgü, sert ama içten bir biçimi var. Bir yandan ağız dolusu küfrederken, öte yandan yüreğini sevgiye ve güzelliklere adamış.

"tanrılar bindirdikçe yasakları/nedense kendimle geçinemiyorum/sarsılıp eriyor yüreğim/ölü buluyorum sevdiklerimi/işe yaramıyor/hutbelerden helalinden topladığım ilahiler..."

Tam bir Anadolu insanı tipolojisi çizen Öztürk Uğraş'ın şiirlerini mutlaka okuyun. Kimbilir, isteyip de dile getiremediklerinizi ya da söze dönüştüremediklerinizi O'nun şiirlerinde bulacaksınız.

"anne yıkamadın mı rahmini korkulardan/insanlar cüzzamlı suratlarıyla/içine sıçtıkları dünyada/ben yalnızları oynuyorum/kendime hak veriyorum/sukut altın değil/ayak seslerinize içiyorum/kesik başlarınız yüzüyor sidik göletimde/ohhh suyundan da koy"

Ekmeğin ve Suyun Tanrısı/Öztürk Uğraş/Berfin Yayınları/Ocak 1994/64 sayfa

Modern Türk Şiiri/Haz. Ahmet Necdet

Antolojiler,şiire tutkun olanların başvurduğu, sürekli el altında bulundurduğu kaynak kitaplardır. Bu yönleriyle önemlidirler de. Varolan antolojiler, genelde bir ya da bir kaç kişinin öznel düşünceleriyle oluşturulduklarından eksiklikler de kaçınılmaz olmaktadır.

Ahmet Necdet tarafından hazırlanan Modern Türk Şiiri Antolojisinde de bu eksiklikler göze çarpıyor. Bir ke[illegible] dern Türk şiirini 100 şair ve 500 şiirle kısıtlamak varolan çerçeveyi daraltıyor. Ayrıca şiir seçimlerinde de eksik ve dengesiz bir yöntem izlenmiş. Tanınmış ozanlara oldukça geniş yer ayrılırken, Metin Demirtaş, Ali Yüce, Hüseyin Yurttaş, Mehmed Kemal gibi şairlerin salt birer şiirlerine yer verilmiş. Ayrıca Hüseyin Avni Dede, Ömer Nida gibi isimler—modern şair sayılmadıklarından mı acaba— antoloji kapsamına alınmamışlar.

Herşeye karşın antolojinin edinilmesini gerektiren yanlarda yok değil."Resimli Ay", "a dergisi", "Pazar Postası", "Dönem", "Papirüs" gibi eski tarihli dergilerde şairlerin yer alan yazılarından ve o döneme ilişkin şiir tartışmalarından yapılan seçmelerin toplandığı "Tanıklıklar" bölümü, kısıtlı da olsa fotoğraflara ayrılan bölüm ve "şairler sözlüğü" yapıtı edinilmeye zorunlu kılıyor.

Tüm eksikliklerine karşın arşivinizde bulunması gerekli bir antoloji. Şairlere ve şiire tutkun olanlara...

Modern Türk Şiiri/Ahmet Necdet/Broy Yayınları/Ekim 1993/736 sayfa

YAYINEVLERİNE

Hergele'nin kitap tanıtım sayfası olan "Kitap Kurdu"nda yeni yayınlarınızın geniş tanıtımlarını yapmak istiyoruz. Bunu gerçekleştirmemiz sizlerin desteği ve ilgisine bağlıdır. Bu nedenle yeni çıkan yayınlarınızı bize ulaştırmanızı istiyoruz.

Adres: Ereğli Mh. İskender Bostan Sk. Dilek Ap. A Blok D:7 Şehremini /İSTANBUL

Şenel Gökçe

SENSİZLİĞİMİN GÖLGESİ BÜYÜDÜ

Şiirler

Berfin Yayınları

Gerçeğin Sesi

Halk İçin, Halkla Birlikte, Halk Tarafından

Yine Üretilecek
Yine Okunacak

✷ Finans Kapitalin Yerel Yönetimler Operasyonu ve Halk Barikatı ✷ Tarih Tekerrür müdür? ✷ Söyleşiler: ✷ Eğit-Sen ✷ Tüm Maliye Sen

Abone ve Yazışma Adresi: P.K. 38 Sefaköy / İSTANBUL

Kalemsiz

Yeni Sayısı

Çıkıyor

Abone ve İletişim Adresi: P.K. 38 Sefaköy / İSTANBUL

CHE GUEVARA

Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara
Bakma şimdi durgunsa, bir şahan gibi duruyorsa
Yorgundur, savaşlar görmüştür, çeteciler barındırmıştır
Yani satılmış değillerdir hiç tüfek patlamıyorsa
Alaçamın mor meşenin ardına silah çatıp yatmağa
Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara

Bizim de halkımız vardır Che Guevara
Unutulmuş uzak tarlalar yalazında
Sazıyla, türküleriyle kardeşliğe vurgun
Bütün ulusların halkları gibi
Ve yalnız büyük fırtınalarla kımıldayan
Bizim de halkımız vardır Che Guevara

Bizim de ozanlarımız vardır Che Guevara
Sağ çıkmış güneşsiz taş odalardan
Yüreğiyle barışa, sevgiye yönelmiş
Çelik öfke bir yanı, bir yanı uysal mavi
Eğilmeden dimdik geçmiş demir kapılardan
Bizim de yiğit insanlarımız vardır Che Guevara

Bizim de delikanlılarımız vardır Che Guevara
Yokluklardan biyol kopup gelmiş
Üç zeytin, az ekmek üniversitelerde
Su gibi kızlar çarpar önce, alkol vurur
Öfkeli dolanırlar caddelerde
Ve başkaldırırlar akılları suya erende

Çünkü Vietnam hepimizin Vietnam'ı
Kongo hepimizin Kongo'su
Bir kere özsu yürümüştür dallara
Patlayacaktır ağır sancılarla karanlıklar
Varmak için o güzel yarınlara
Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara

Metin DEMİRTAŞ